

bistands-aktuelt

nr 5 juni 2008

SKOG-MILLIARDENE

Solheim på skogshopping i farlig terreng

Side 13-16

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

www.bistandsaktuelt.no

Fremskrittspartiets formann er mer skeptisk til bistand enn de fleste norske politikere. Likevel toner hun nå ned behovet for bistandskutt. På bildet besøker hun et prosjekt i nord-Uganda sammen med Flyktninghjelpen. FOTO: FLYKTNINGHELPEREN

Vil ha ny, blå bistandspolitikk

■ Høyre og Fremskrittspartiet har rekord-oppslutning på meningsmålingene. Ett år før valget justerer de to borgerlige partiene kursen i sin bistandspolitikk – i felles retning.

■ – Det er ikke om å gjøre for oss å kutte bistanden, sier Frp-formann Siv Jensen.

■ – Jeg tror det går an å spikre en felles blå politikk om bistand, sier Høyres utenrikspolitiske talsmann Finn Martin Vallersnes.

■ De to partiene er enige om å gå bort fra 1-prosentmålet, de vil ha økt satsing på handel og de vil stille strengere krav til resultater av bistanden.

Side 10-11

B-Post Abonnement

RETURADRESSE: Bistandsaktuelt, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

FILANTROPI

Steinrik nordmann i Bill Gates' fotspor

Side 8-9

ERNÆRING

GMO-mat erobrer verden, mens Europa ser på

Side 4-5

SOYA-IMPORT

Gigant-plan for import endte som kyllingfôr

Side 18-19

ENERGI

Sørafrikansk kraftkrise gir trøbbel for naboland

Side 20-21

Et blendahvitt mannelandslag

Av **Martha Rubiano Skretteberg**,
FOKUS

Et demokrati er aldri ferdigutviklet. Den blendahvite mannsdominansen må stadig utfordres.

UTENRIKSMINISTEREN og miljø- og utviklingsministeren leder et mannelandslag i norsk utenriks- og utviklingspolitikk, dog med noen sporadiske innslag av «det annet kjønn». Den øvrige politiske ledelse i Utenriksdepartementet består av tre menn og to kvinner. Den administrative ledelsen består av en mannlig utenriksråd og politisk direktør, to mannlige sekretariatsledere, fire kvinnelige og fire mannlige ekspedisjonssjefer. Til sammen utgjør dette en mannsandel på 68 prosent i maktposisjoner i departementet. Norads direktør leder på sin side et toppsteam bestående av 12 menn og fem kvinner, inkludert han selv og hans kvinnelig assisterende direktør. Det blir en mannsandel på 70 prosent. Og ingen har minoritetsbakgrunn.

HVORFOR ER DENNE mannsdominansen uheldig? Først og fremst fordi det er udemokratiske og bryter med kvinners rett til å delta på like vilkår med menn i makt- og beslutningsposisjoner. Norge har forpliktet seg til å arbeide for kvinners økte deltakelse gjennom internasjonale menneskerettighetsdokumenter. Det utenrikspolitiske har ingen diplomatisk immunitet i så måte. Et demokrati er aldri ferdigutviklet. Den blendahvite mannsdominansen må stadig utfordres.

Det norske utenrikspolitiske mannelandslaget sender uheldige signaler til Norges internasjonale samarbeidspartnere. I alle land,

Det er for mange menn og for få kvinnelige ledere i norsk bistand, mener artikkelforfatteren. Bildet viser miljø- og utviklingsminister **Erik Solheim** og Norad-direktør **Poul Engberg-Pedersen**.

DEBATT

også i Norge, møter kvinner barrierer knyttet til det å inneha makt og beslutningsmyndighet. En forklaring er de rådende kjønnsstereotype oppfatninger om hva henholdsvis menn og kvinner duger til: Viktige beslutninger tas av menn - mens kvinner tar seg av «de myke verdier». Det er derfor spesielt viktig at kvinner representerer Norge ute, særlig innenfor tradisjonelt manndominerte arenaer, som et bevis på

at kvinner duger til - verken bedre eller dårligere enn menn - å forvalte et lands interesser internasjonalt. Skal Norge ha troverdighet i såkalte menneskerettighetsdialoger med våre samarbeidsland, må vi feie for egen dør. Per september 2007 var det 80 mannlige ambassadører og 28 kvinnelige, viser tall fra Utenriksdepartementet.

EN ØKT KVINNEREPRESENTASJON

Snuoperasjonen for kvinner videreføres

Av **Aslak Brun**, UD

Skotnes formidler en rekke misforståelser om hvordan UD arbeider med likestillings-spørsmål.

BJØRG SKOTNES UTFORDRER oss (i Bistandsaktuelt nr 4-2008) til å levere mer konkret for kvinners rettigheter i utviklingspolitikken. Norads likestillingsrådgiver mener at vi bare har tilbakelagt sjarmoretappen.

Jeg har fulgt dette politikkrådet i noen år, og jeg vil mene at vi for lengst er ferdig med første etappe i snuoperasjonen. Vi har lagt de første, kraftige motbakkene bak oss. Eksempler:

Mer enn 800 millioner nye kroner til spesifikke likestillingstiltak siden 2006.

Kvinnebevilgningen er gjenopprettet og mer enn firedoblet i omfang.

Tredobling av saksbehandlerekapasiteten i UD.

I SITT SPISSFORMULERTE innlegg formidler Skotnes en rekke misforståelser om hvordan UD arbeider

med likestillings-spørsmål. Det er jeg glad for. Når mytene kommer på trykk, kan de tilbakevises.

Myte 1: «Ingen krav om at likestilling skal ivaretas i våre bistandsprogrammer». Feil. Den nye stortingsmeldingen pålegger tvert i mot hele forvaltningen å ha kjønnsbrillene på og gjør dette til et lederansvar. Men vi har helt klart en jobb å gjøre for dette er en realitet og forankret i alle ledd.

Myte 2: «Ingen likestillingsanalyse av bistandsbudsjettene». Feil. Det har vært en markant forbedring her. Likestilling er nå integrert i alle deler av budsjettet med målformuleringer for de aller fleste kapitler og poster. Et eget likestillingskapittel gir en helhetlig redegjørelse for satsningen. UD er faktisk best av alle departementene i Norge på å integrere kjønnspektiv i budsjettet! Ikke våre ord, men konklusjonen i en ekstern gjennomgang.

Myte 3: «Den eneste delegasjonen der kjønnsbalanse etterstreb

er å få menn til FNs kvinnekommisjon». Feil. I mine sju år i FN-avdelingen kan jeg i farten bare komme på ett tilfelle da en departementsoppnevnt delegasjon ikke oppfylte kravet om minst 40 prosent av begge kjønn skal være med. Vi fikk da innvilget unntak fra Barne- og likestillingsdepartementet (BLD).

Noen er bekymret for at snuoperasjonen for likestilling vil miste kraft når nye politikkråder seiler opp. Jeg ser det ikke slik. «Skogmilliardene» er nye, men vi har lenge hatt «kvinnemilliarder» på bistandsbudsjettet. Innsatsen er rekordhøy: Mer enn 4 milliarder kroner av bistandsbudsjettet kommer kvinner til gode. «Miljøambassadører» opprettes, men vi har allerede i fem år hatt en glitrende kvinneambassadør i Guro Vikør!

TIL SLUTT: Jeg deler utålmodigheten til Norads likestillingsrådgiver og er enig i at mye gjenstår å gjøre. Dette er et politikkråde der slagene

vil bidra til å øke sjansene for at den norske utenrikspolitikken blir mer likestillingsvennlig i praksis, og at kvinners rettigheter og likestilling blir prioritert i for eksempel freds- og utviklingssamarbeidet. I «Drillo-terminologi» ville denne erfaringen vært spisskompetansen Norge trenger for å skåre.

Forskning viser at nasjonale verdier påvirker utenrikspolitikken. I Norge er likestilling en viktig verdi, men har vikeplikt i møte med andre interesser, som dokumentert av professor i statsvitenskap Hege Skjeie (Makt- og demokratiutredningen). Derfor vil også manglende likestilling i Norge være til hinder for norsk arbeid for likestilling internasjonalt.

Patriarkatet er seiglivet, byr på endringsmotstand og virker resultatshemmende. Kvinner så vel som menn lærer opp til å gjøre et godt såkalt kjønnsnøytralt arbeid. Flere kvinner på det utenrikspolitiske laget er imidlertid ingen garanti for gode resultater i likestillingsarbeid. Men det er nå en gang slik at kvinner i større grad enn menn får stempelet som underordnet i kjønnsmakrelasjoner og menn overordnet.

For all del, Norge er ikke så aller verst. Men regjeringens uttalte satsing på likestilling i utenrikspolitikken ville hatt bedre vilkår med et mindre blendahvitt mannelandslag. ■

Martha Rubiano Skretteberg er leder i FOKUS – Forum for kvinner og utviklings-spørsmål.

står hele tiden og det av og til er «to skritt fram og ett tilbake». Bjørg Skotnes fremhever langsiktige partnerskap, administrative systemer og kompetanseheving som viktige etapper etter sjarmoretappen. Dette er jeg enig i. Vi har invitert Norad til å hjelpe oss på alle disse områdene. Vi skifter stillinger ofte, og det er behov for robuste systemer. Det er en evig stafett. Her trengs mange løpere, et stort støtteapparat og utholdenhet!

På ettårsdagen for UD's nye seksjon for globale initiativ og likestilling tillater jeg meg å håpe på et fortsatt godt og konstruktivt samarbeid med kolleger i UD, Norad og sivilt samfunn! ■

Aslak Brun er leder for Seksjon for globale initiativ og likestilling i UD.

Innlegget er noe forkortet. Bjørg Skotnes' innlegg i kortversjon finner du i nr 4-2008 og i fulltekst på www.bistandsaktuelt.no.

bistandsaktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid • Utgitt av Norad

15/2008 – 11. ÅRG

Er gen-mat en løsning?

LEDER

Ordet genmodifisert har noen skremmende assosiasjoner. Enda verre er genmanipulert. Å endre arvestoff er å tukle med naturen, og det vet vi ikke er bra.

Men dyrking av genmodifisert mat, - populært kalt GMO-mat - er allerede i gang. 65 prosent av verdens soyaproduksjon er nå genmodifisert. 55 millioner bønder dyrker i dag slike produkter. Halvparten av jordas befolkning bor i land som produserer GMO-mat. Verdien av disse avlinger var i 2006 6,2 milliarder dollar.

Europa er splittet i synet på GMO. I Norge er motstanden massiv. Bakgrunnen er at man mener helsevirkningene på mennesker og dyr ikke er tilstrekkelig kartlagt, at genforurensning er uunngåelig og at eventuelle langsiktige miljøkonsekvenser ikke er utredet.

«Ingen vil ha GMO», fastslår 17 organisasjoner innen landbruk, miljø, utvikling og økologisk produksjon. Sammen sendte de i mai et brev til miljø og utviklingsminister Erik Solheim, hvor de ba om 10 års forbud mot genmodifiserte organismer i mat, før og på åpen åker.

Skepsisen er forståelig. Historien har mange eksempler på produkter og metoder som utgangspunktet var helt ufarlig, - som senere viste seg å ha alvorlige skadevirkninger. En sunn skepsis er ofte et godt utgangspunkt, men den kan også forenes med en viss åpenhet overfor det nye og muligens svært nyttige.

Matvarekrise har aktualisert GMO. Befolkningsvekst, biodrivstoff, klimaendringer og velstandsokning har ført til et dramatisk økt press på jordbruksarealene i verden. Den sørafrikanske professoren Jocelyn Webster, direktør i AfricaBio, hevder at GMO er én av flere løsninger på verdens matvarekrise. Hun mener at Europa bruker en tvilsom moral når de med sin skepsis gjør det vanskelig for utviklingsland å få solgt GMO-varer på det europeiske markedet. Hun viser til at denne maten er blitt konsumert i over ti år, og ingen er blitt syke.

Webster får støtte av professor Hilde-Gunn Opsahl Sorteberg ved UMB på Ås. Hun mener at mye av skepsisen mot GMO er styrt av frykt og følelser, og en konsekvens er en mangel på interesse for forskning og utvikling.

Det er en viktig påpekning. Høye kostnader og sterk motstand mot GMO har overlatt det meste av utviklingen innenfor GMO-mat til de store kapitalsterke selskapene. Verdens skriker etter mer mat. I denne saken er det en fare for å bli sittende på sidelinja, mens hurtigtoget farer forbi.

MÅNEDENS SITAT

«De pengene vi gir til disse landene kommer ikke landets innbyggere til gode, men går i lommene til de styrende.»

Høyres Finn Martin Valtersnes om den norske bistanden på til sammen 2 milliarder kroner årlig til Etiopia, Uganda, Malawi, Zambia og Mosambik.

Kommunikasjonssjef i Amnesty, **Ina Tin**, mener Norges menneskerettighetsdialog med Kina fungerer som en sovepute for kinesiske myndigheter. Menneskerettighetsbruddene øker nå på grunn av OL i august, mener Amnesty.

FOTO: MARTA CAMILLA WRIGHT

Taler Kina midt imot

Hun gir seg ikke, selv om hennes kollegaers rapporter bringer frem tårene på jobb. Nå er hun ansvarlig for en av de mest intense og sette kampanjene Amnesty har hatt.

PORTRETT

■ MARTA CAMILLA WRIGHT

HVEM:
Ina Tin

HVA:
Kommunikasjonssjef i Amnesty.

HVORFOR:
Ansvarlig for Amnestys menneskerettighetskampanje for OL i Beijing.

Etter 13 år i Amnesty klarer Ina Tin ikke å finne på noe bedre å gjøre. Med Midtøsten og arabisk språk som fagfelt og med et engasjement for menneskerettigheter, begynte hun som redaktør i Amnestys blad i 1995. Nå er hun kommunikasjonssjef.

Medisin mot avmakt. - Jeg får et kick av å lykkes, for eksempel når vi klarer å stoppe en henrettelse. Jeg kjenner jobben på kroppen fordi jeg må gå inn i alle grusomhetene for å kunne kommunisere til verden om dem. Samtidig er det en medisn mot avmakt å være med på å handle og hjelpe folk til å gjøre noe med all urettferdigheten i verden, sier Ina Tin.

Kampanjen hun er ansvarlig for nå, er laget for å få fokus på menneskerettighetsbrudd i Kina i forbindelse med OL. Aldri har så mange nordmenn oppgitt at de har sett en Amnesty-kampanje. Aldri har flere menn enn kvinner opplyst at de har lagt merke til kampanjen.

Sett av gutta. - Vi valgte å samarbeide med IOC og fikk med oss idrettsutøverne på å fronte kampanjen, sier Tin.

» Frykten for å fornærme kineserne er helt overdrevet.

Ina Tin, kampanjeleder.

Norge uten visjoner. - Frykten for å fornærme kineserne er helt overdrevet, sier Tin.

- Norges arbeid mot menneskerettighetsbrudd i Kina er fisle. Man burde integrere dette arbeidet i alle deler av kontakten med Kina. Tin mener at Utenriksdepartementets Kinastrategi egentlig er en næringslivsstrategi.

- Norges menneskerettighetsdialog er rituell og uten klare mål. Nå er dialogen mer en sovepute for Kina enn noe som bidrar til en bedret situasjon for kineserne, mener Tin. Hun er også skuffet over regjeringens taushet for OL.

- Norge er en aktør i OL og myndighetene burde jobbet for å få løslatt de samvittighetsfangene som Amnesty har avdekket var dømt på grunn av OL-kritikk. ■

FØLG DEBATTEN PÅ NETT: WWW.BISTANDSAKTUELT.NO

Mister vi dei fattige av syne i bistanden?

Asbjørn Eidhammer er evalueringdirektør i Norad. - Vi står i fare for å miste dei fattige av syne i bistandsarbeidet skriver Eidhammer.

Colombia – når rettferdighet er veien mot fred

Vi er nå vitner til en fredsprosess i Colombia hvor målet er å bryte med

landets tragiske historie - vil prosessen lykkes? Les hva **Jemima Garcia-Godos** og **Knut A. Lid** som begge er forskere ved Universitetet i Oslo - Norsk senter for menneskerettigheter skriver om dette.

Avslørnde matkrise

Magne Grova, mangeårig bistandsarbeider med erfaring fra Afrika, hevder at mener at markedet alene ikke kan sikre økt matvaresikkerhet. Det må offentlig politikk og regulering til.

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi altstoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk. Debattinnlegg honoreres ikke.

FØLG DEBATTEN PÅ NETT: WWW.BISTANDSAKTUELT.NO

Fraviker samarbeids-prinsipper?

Dagfinn Høybråten, partileder i KrF, uttrykker bekymring for hva regjeringen kan komme til å legge opp til i sin kommende melding til Stortinget.

Se side 22

– Solheim håner bondekvinne i Afrika

Karl H. Solberg er mangeårig bistandsarbeider i Afrika. Han hevder at Erik Solheim avslører stor uvitenhet når han snakker om at det gjelder å få kvinner involvert i økonomisk virksomhet. For det er de alt til gangs.

Utdeling av såkorn – en spire til sult?

Det må forhindres at den pågående matvarekrise fører til dårlig planlagt frødistribusjon i stor stil, noe som vil undergrave bonders kapasitet til langsiktig utvikling, skriver **Sigrd Nagoda** (Caritas) og **Astrid Tveteraas** (IKG)

GMO-revolusjonen utenfor Europa

55 millioner bønder dyrker nå genmodifisert mat

Tenk deg produkter som kan tåle tørke, uker med flom, som trenger mindre kunstgjødning og sprøytemiddel, som har lengre holdbarhet, høyere næringsinnhold og som gir langt høyere avkastning. 23 land i verden dyrker nå genmodifiserte produkter. Flere europeiske land – deriblant Norge – mener de kan være farlige.

■ LIV RØHNEBÆK BJERGENE

I 2000 ble verdenssamfunnet enig om å redusere fattigdommen i verden med 50 prosent innen 2015. Siden høsten 2006 har i stedet mange fattige opplevd en tøffere hverdag – forårsaket av stadig høyere matvarepriser samt høy oljepris. Befolkningsvekst, produksjon av biodrivstoff, klimaendringer og veldstandøkning – særlig i store og folkerike land som India og Kina – fører til økt press på jordbruksareal. Mange mener bioteknologi, eller genmodifisering (GMO), kan være ett av løsningsordene for å kunne brødfø en stadig voksende befolkning og samtidig ivareta miljøet.

– I Afrika vil genmodifiserte produkter som kan tåle tørke være svært viktig med tanke på klimaendringer, sier professor Jocelyn Webster i Sør-Afrika, direktør i AfricaBio, en organisasjon som «jobber for trygg, etisk og ansvarlig forskning og utvikling av genmodifiserte produkter».

– Jeg mener at GMO er én av flere løsninger på verdens matvarekrise, sier Webster.

«Uppreis og lite forutsigbar». I EU er landene splittet i synet på GMO. I Norge er motstanden mot GMO massiv. I midten av mai sendte 17 ulike organisasjoner innen land-

Kan økt satsing på genmodifiserte produkter være en del av løsningen på matkrisa i Afrika? Mens Europa står på sidelinja, skjer det en revolusjon i andre deler av verdens landbruk. 65 prosent av verdens soya er allerede genmodifisert.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/BOGDAN CRISTEL

bruk, miljø, utvikling og økologisk mat et brev til miljø- og utviklingsminister Erik Solheim hvor de ba om ti års forbud mot genmodifiserte organismer i mat og fôr og på åpen åker. Organisasjonene mener at teknologien er «uppreis og lite forutsigbar», at helsevirkningene på dyr og mennesker ikke er tilstrekkelig kartlagt, at det er usikkerhet knyttet til eventuelle miljøkonsekvenser, at genforurensning er uunnngåelig og at GMO-produktene kontrolleres av en storindustri som har monopol på de genmodifiserte såvarene.

«Ingen vil ha GMO», fastslår organisasjonene, og viser til at et samlet norsk landbruk har vedtatt at de ikke vil bruke GMO i sin virksomhet. – Landbruksorganisasjonene sier nei fordi vi ikke vet nok om de langsiktige konsekvensene. Vi vil ha mer kunnskap, mer forskning. Vi har råd til å vente, sier Aina Bartmann, rådgiver i Norsk landbruks-samvirke og medlem av Bioteknolo-

Jeg kan rett og slett ikke fatte den frykten som mange europeiske land har mot GMO. Dette er framtidens produksjon.

Jocelyn Webster, direktør i AfricaBio.

MYE PENGER

En studie som så på inntektsøkningen per land fra 1996-2004 anslår store inntektsøkninger ved omløping til GMO-produksjon:

USA:	10,7 milliarder dollar økning
Kina:	4,2 milliarder dollar økning
Brasil:	829 millioner dollar økning
Canada:	807 millioner dollar økning
India:	124 millioner dollar økning
Paraguay:	80 millioner dollar økning
Australia:	70 millioner dollar økning
Sør-Afrika:	56 millioner dollar økning
Mexico:	41 millioner dollar økning
Argentina:	10 millioner dollar økning

Kilde: «GM crops: The global economic and environmental impact – The first nine years 1996-2004» fra AgBioForum – en forskningsinstitusjon finansiert av bioteknologiindustrien og som har som oppgave å se på GMO og økonomi.

ginemnda, et rådgivende organ som er oppnevnt av Regjeringen.

Hun får støtte av direktør i Bioteknologinemnda, Sissel Rogne.

– En sannhet er bare en sannhet inntil den første publikasjonen som viser det motsatte er publisert. Jeg mener derfor at vi må se mer på samfunnsnytte og bærekraft, sier hun.

Verdens handelsorganisasjon, (WTO), har bestemt at kun vitenskapelige argumenter kan brukes for å utelukke genmodifiserte planter i EU. Norge har derfor ikke forbud mot genmodifiserte planter, men bioteknologiloven krever at produktene har samfunnsnytte for å gi godkjenning.

Tett oppfølging. I Sør-Afrika er i dag halvparten av landets maisproduksjon genmodifisert, 70 prosent av soyaproduksjonen og 90 prosent av bomullsproduksjonen. AfricaBio-direktør Jocelyn Webster kan fortelle om tett oppfølging og strenge produksjonsrutiner.

– Vi har ekstremt strenge kontrollrutiner for den genmodifiserte produksjonen. Vi har ikke hatt ett tilfelle av miljøforurensning eller at denne maten har vært skadelig for mennesker eller dyr, sier hun.

Webster mener genmodifiserte produkter tvert imot er bedre for miljøet fordi plantene trenger mindre sprøyting.

Viktig for småbønder. Kritikerne av GMO mener de store bioteknologiske produsentene ikke lager såkorn som er egnet for småbønder, og at denne gruppen derfor ikke har nytte av GMO. Også det argumentet er den sørafrikanske professoren helt uenig i.

– Denne teknikken er ekstremt viktig for afrikanske småbønder. For GMO-mais kan småbønder i Sør-Afrika vise til en gjennomsnittlig produksjonsøkning på 20 prosent. Selv

om det genmodifiserte såkornet er dyrere enn konvensjonelt korn, bidrar økningen i produksjon likevel til en kraftig inntektsøkning for bondene, sier Webster.

Hva er problemet deres? Professorene stiller seg totalt uforstående til skepsisen mot GMO i Norge og flere andre europeiske land.

– Jeg skjønner den rett og slett ikke. Hva er problemet deres? Denne maten er blitt konsumert i over ti år, og ingen er blitt syke. Verden har et stadig økende behov for mat. Jeg kan rett og slett ikke fatte den frykten som mange europeiske land har mot GMO. Dette er framtidens produksjon. Hvorfor har dere et slikt negativt syn på framtida, spør Webster.

Hun mener at Europa bruker en tvilsom, moralsk overlegenhet når de med sin GMO-skepsis gjør det vanskelig for land som produserer genmodifiserte produkter å selge varene til det europeiske markedet.

– Jeg skjønner bare ikke hvorfor. Land over hele verden bruker i denne metoden. Tror dere at vi gir innbyggerne våre mat som er skadelig? Og hvorfor importerer dere da genmodifisert soya til dyrefôr?

GMO nødvendig. 23 land produserer nå genmodifiserte produkter. 90 prosent av økningen i antall bønder som går over fra å produsere konvensjonelt til genmodifiserte produkter, er i utviklingsland. Og ifølge Webster vurderer enda flere afrikanske land å dyrke genmodifisert mat.

– Både Egypt, Burkina Faso, Kenya, Uganda og Malawi har nå satt i gang en prosess der de vurderer muligheten for bioteknologisk matproduksjon, sier hun.

I Asia er Kina og India storproducenter av GMO-produkter – blant annet bomull. Og flere asiatiske land ønsker å følge etter. I Pakistan ble det arrangert et seminar om GMO

13. mai i år. Der kunne landets miljøvernminister, Hameed Ullah Jan Aridi, love mer penger til å videreutvikle bioteknologi.

– Tatt i betraktning knappheten på mat i landet og de mulige framtidige konsekvensene som det kan føre til, ville bruken av GMO i landbruket ikke bare ha økt avkastningen, men også redusert behovet for både mer jordbruksland, vann og sprøytemidler, sa Hameed Ullah Jan Aridi.

Bare i Pakistan jobber nå 35 ulike forsknings- og vitenskapsinstitusjoner med bioteknologi.

Ingen interesse for vitenskap. Professor i molekylærgenetikk ved Universitet for miljø- og biovitenskap på Ås, Hilde-Gunn Opsahl Sorteberg, er én av dem som mener genteknologi og genmodifisering kan gi store muligheter i de utfordringene verden står overfor med både befolkningsvekst, veldstandøkning og store miljøutfordringer.

Hilde-Gunn Opsahl Sorteberg, professor ved Universitet for miljø og biovitenskap på Ås.

– For å løse disse utfordringene må vi bruke alle virkemidler samtidig. Genmodifisering er en metode som gir oss muligheter ingen andre foredlingsteknikker har, mener Sorteberg.

Hun viser til gevinster som økt inntjening, behov for mindre sprøyte- og insektmidler og tørketoleranse. – 65 prosent av verdens soyaproduksjon er nå genmodifisert og omtrent halvparten av bomullen, sier Sorteberg.

Hun mener mye av skepsisen mot GMO er styrt av frykt og følelser, uten vitenskapelige basis.

– Som medlem av vitenskapskomiteén for mattrygghet opplever jeg en tilnærmet manglende interesse for vitenskapelig behandling fra blant annet Landbruks- og matdepartementet. De synes å mangle interesse for faktakunnskap, mener Sorteberg.

Hun mener det kan ligge handelspolitiske årsaker bak norsk og europeisk skepsis mot GMO.

– Ved et forbud ønsker myndig-

hetene å beskytte seg mot amerikansk, genmodifisert mat, mener hun.

Overvurderer faren. Sorteberg mener skeptikerne overvurderer faren med GMO, og avviser at genmodifisert mat er farlig.

– Det er ingen forskjell i risiko mellom GMO og konvensjonelle sorter. Jeg mener derfor at det er ille at folk som sulter, ikke får mat som en vet ikke er farlig, mener UMB-forskeren, og viser til sultkatastrofen i det sørlige Afrika i 2002 hvor for eksempel Zambia sa nei til matvarehjelp fordi maten var genmodifisert.

Ifølge Sorteberg reguleres genmodifiserte produkter så tett, at en i større grad enn for andre sorter kjenner egenskapene som GMO-produktene har fått.

– Ved mutasjoner (på konvensjonelle sorter, red.anm.) aner en for eksempel ikke hva som skjer. Denne teknikken brukes i foredlingsindustrien også for økologisk produserte sorter, men her er debatten lagt død, sier Sorteberg.

Også Harry Kuiper, leder for EUs vitenskapelige panel for GMO, mener GMO-produkter har for strenge reguleringer.

– Det er «overkill», sa Kuiper under Biokonferansen på Universitet for miljø og biovitenskap nylig.

– En burde i stedet harmonisere reguleringene av all type mat, slik at verden uavhengig av framstillingsmetode sikres mat som er produsert

VURDERINGER AV GMO

■ Flere ulike institusjoner har vurdert GMO i forhold til helse- og miljørisiko. Så langt har ingen kommet med bevis for at produktene er farlige.

■ EUs godkjenningsorgan for matsikkerhet, European Food Safety Authority (EFSA) har erklært at GMO trolig ikke har ugunstig innvirkning på folke- eller dyrehelse eller miljøet.

■ I 2002 fikk Verdens Helseorganisasjon (WHO) i mandat å se på moderne bioteknologi i matproduksjon. «Genmodifisert mat som i dag er på det internasjonale markedet har gått gjennom risikovurderinger i flere land og utgjør derfor lite trolig, og det er heller ikke blitt påvist, noen helsesrisiko», fastslo WHO.

■ I Verdensbankens årsrapport fra 2008 som hadde landbruk som tema, fastslo Verdensbanken at «Det har ikke vært miljøskader ved kommersiell dyrking av GMO-produkter, slik som spredning av gener til ville planter, så sant sikkerhetsprosedyrer er blitt fulgt.»

Genmodifisert ris er blant produktene som stadig oftere finner veien til verdensmarkedet. Kina er blant landene som driver grundig forskning på GMO-mat.

FOTO: SCANPIX/REUTERS

mest mulig bærekraftig, og som er sunnest og renest, mener Sorteberg.

Storindustri. Odd-Arne Olsen, professor ved Institutt for plante- og biovitenskap ved UMB, har de siste sju årene jobbet i USA for bioteknologi-bedriftene DuPont og Monsanto for å identifisere gener som kan forbedre avling og frøkvalitet i mais og soyabønner.

– Teknologien virker. Den øker planteproduksjonen. Og så langt er det ingen vitenskapelig dokumentasjon om skadevirkninger på helse og miljø, mener Olsen.

Han kan fortelle om en møysommelig og svært tidkrevende prosess fra et gen er isolert til produktet når markedet. I denne prosessen savner han mer offentlig forskning.

– Prosessen tar åtte til ti år. Prislappen er minst 100 millioner dollar. Fordi dette er en slik kapitalintensiv industri – med et enormt markedspotensial – har det skjedd en «farmafisering» av landbruksteknologien. Spørsmålet er bør stille er derfor om det er grunn til bekymring når denne utviklingen har gått fra produsenter Microsoft-lignende monopoler på mat og fôr, sier Olsen.

Høy kostnad. Han trekker fram to faktorer som har bidratt sterkt til en slik monopollignende situasjon: For det første: Mangelen på forskning og utvikling av dette i Europa på grunn av motstanden mot GMO. For det andre: Høye kostnader.

– Det er så dyrt å søke om godkjenning av genmodifiserte plantesorter (10-20 millioner USD) at kun kapitalsterke bedrifter kan gjøre det. Denne utviklingen vil fortsette så lenge mesteparten av forskning og utviklingen på området overlates til de store selskapene, sier Olsen. ■

NOTISER

Rekordlite matvarebistand

Matvarebistanden sank ifølge Verdens Matvareprogram (WFP) i fjor til det laveste nivået på 50 år på grunn av høye matvarepriser – særlig på hvet, mais og ris. Til sammen ble det delt ut 5,9 millioner tonn med mat, en reduksjon på 15 prosent fra 2006.

Prisen på hvet steg med 122 prosent fra 2000 til 2007, maisprisen med 86 prosent og prisen på ris med 62 prosent. I tillegg førte høy oljepris til en fordobling av fraktkostnader.

De landene som mottok mest matvarebistand i 2007 var Etiopia, Sudan, Nord-Korea og Uganda. ■

Høye gjødselpriser utløste norsk pengestøtte

Norske myndigheter ga nylig 15 millioner kroner til Malawi som hjelp til å håndtere en tredobling i gjødselprisene.

– Den voldsomme økningen i matpriser verden over har rammet fattige i Malawi hardt. Malawiske bønder trenger støtte for å kunne fortsette å dyrke jorda. Jeg er glad for at vi nå kan bidra med opp til 15 millioner kroner til gjødsel og såkorn, sa statssekretær Hakon A. Gulbrandsen på sin reise til Malawi. ■

Farlig og feilslått militærstrategi i Afghanistan

En fersk rapport fra CARE slår fast at bruken av bistand for å styrke den politiske og militære agendaen i Afghanistan, er feilslått og farlig. Rapporten, Afghan hearts, Afghan minds: exploring Afghan perceptions of civil-military relations, er basert på intervjuer med lokalbefolkningen og hjelpeorganisasjoner i Paktia og Uruzgan provinsene i Afghanistan. Feltstudiet har sett på afghanernes holdning til sikkerhet og utvikling i hjemlandet sitt.

Militæret må forstå hvordan deres handlinger påvirker sivile aktører og landets innbyggere, sier CAREs laddirektør i Afghanistan, Lex Kassenberg.

I 2007 ble 15 hjelpearbeidere drept og 88 kidnappet. Så langt i 2008 er det rapportert om 42 tilfeller av angrep på hjelpearbeidere i landet. Ifølge rapporten er sammenblandingen av humanitære og militære roller hovedårsaken til at angrepene på hjelpearbeidere i Afghanistan øker. ■

Latin-Amerika opp, Afrika ned

Afrikas andel av norsk bistand fortsetter å synke

Prosentandelen av norsk bistand som går til Afrika og de minst utviklede landene fortsetter å gå ned. Det viser nye tall fra Norad.

STATISTIKK

TOR AKSEL BOLLE
Norge brukte i 2007 21 milliarder 840 millioner kroner på bistand, det vil si 0,95 prosent av bruttonasjonalinntekten.

Fersk statistikk fra Norad viser hvordan miljø- og utviklingsminister Erik Solheim delte fjorårets «bistandskake». Blant annet går det fram at prosentandelen av den bilaterale bistanden som går til Afrika, fortsetter å synke. Mens 39,5 prosent av norsk bilateral bistand gikk til Afrika i 2006, var tallet redusert til 33,9 prosent i fjor. I 2004, det siste året før Solheim overtok, var Afrikas andel betydelig større - 44,2 prosent. Takket være veksten i bistandsbudsjettet gikk det allikevel over en milliard kroner mer til Afrika i fjor enn i 2004.

Poenget er at andelen av den norske bilaterale bistanden som er ørmerket Afrika har sunket med nærmere 10 prosent de siste tre årene. Her bør det imidlertid også bemerkes at posten «Globalt» har økt kraftig i den samme perioden og trolig går en del penger fra denne posten til Afrika.

Mer til Latin-Amerika. Solheim har ikke lagt skjul på at han er opptatt av utviklingen i Latin-Amerika, noe pengebruken i fjor også gjenspeiler. Andelen av bistanden som gikk til Latin-Amerika økte fra 4,8 prosent i 2006 til 9,1 prosent i 2007. Mens den norske bilaterale støtten til sambans og potetens hjemkontinent i 2004 var 610 millioner kroner, var den i fjor på hele 1,4 milliarder kroner. Støtten som er ørmerket Asia økte også, fra 17,5 prosent i 2006 til 19,6 prosent i 2007.

Ellers viser tallene at andelen av norsk bistand ørmerket de minst utviklede landene var mindre i fjor enn året før. Mens Norge i 2006 ga 40,3 prosent av bistanden til de aller fattigste landene, var tallet i 2007 redusert til 36 prosent.

Sudan får mest. Sudan og Tanzania var de to landene som mottok mest norske bistandskroner i 2007, henholdsvis 701 millioner kroner og 670 millioner kroner. På plassene bak de to afrikanske landene fulgte De palestinske områdene med 620 millio-

ner kroner og Afghanistan med 553 millioner kroner. Dette er også de fire landene som har mottatt mest penger fra Norge den siste femårsperioden.

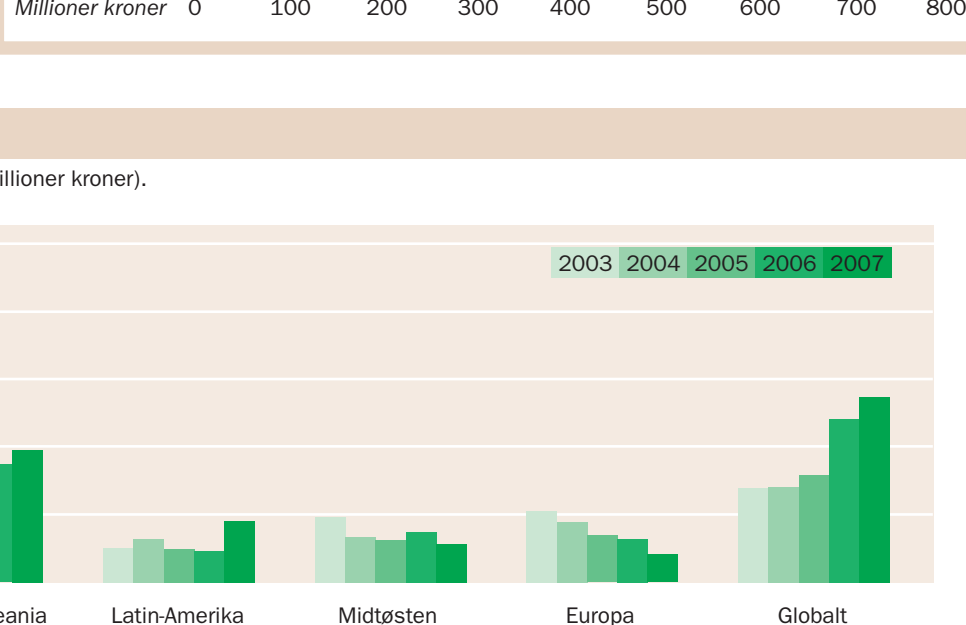
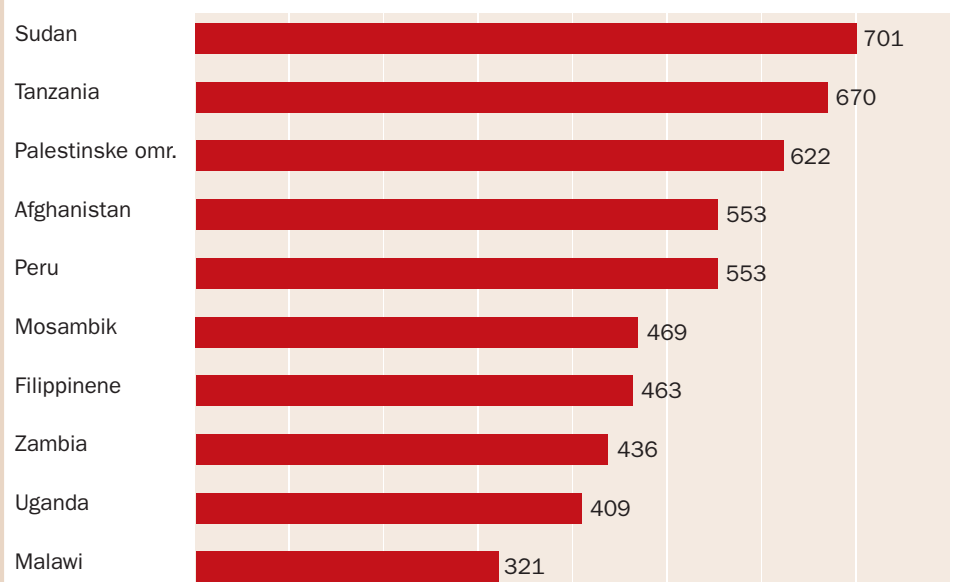
At Peru i fjor fikk like mye i bistand som Afghanistan og at Filippinene med sine 463 millioner kroner fikk mer en tradisjonelle bistandsland som Zambia, Uganda og Malawi, vil nok overraske mange. Forklaringen er at det Norfund-støttede kraftselskapet SN Power har gjort store investeringer i Peru og Filippinene i løpet av fjoråret.

Mindre til helse og utdanning. Går man fra geografisk fordeling til fordeling på ulike sektorer, viser tallene at kategorien «Økonomisk vekst og utvikling» var mye større i fjor enn året før. Hele 3,7 milliarder ble brukt på denne sektoren i 2007, mot drøye to milliarder i 2006.

Den kategorien som har økt mest fra 2006 til 2007 er «Energi og miljø», fra 1,2 milliarder i 2006 til 2,28 milliarder i fjor. En annen tendens er at andelen av den norske bistanden som blir brukt på helse og utdanning sank også i fjor - fra 22,4 prosent i 2006 til 20,3 prosent i 2007.

Flyktninghjelpen + staten = sant. Av de norske «frivillige» organisasjonene var det Flyktninghjelpen som

DE TI STØRSTE MOTTAKERLANDENE I 2007

NORSK BILATERAL BISTAND

fordelt på hovedregioner, 2003-2007 (millioner kroner).

OECD-DAC

Statistikken det her refereres til er fra Norads rapport om norsk offisiell bistand, ODA.

I den bilaterale bistanden er generell støtte til FN, Verdensbanken og andre multilaterale organisasjoner ikke inkludert. Derimot er såkalt «multi-bi-bistand» tatt med, det er norsk støtte som går via multilaterale organisasjoner, men som er ørmerket bestemte områder.

fikk klart mest penger fra den norske staten i 2007 - hele 488 millioner kroner. På plassene bak fulgte Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp og Norges Røde Kors. Ser man på hvilken organisasjon som samlet har fått mest statsstøtte de siste fem årene, er det KNs generalsekretær Atle Sommerfeldt som har grunn til å smile bredest. Over to milliarder statlige norske bistandskroner har gått via Kirkens Nødhjelp siden 2003.

Samlet har de ti største norske hjelpeorganisasjonene fått over ti milliarder kroner i støtte siden 2003, og da er årets støtte ikke inkludert. ■

NOTISER

Tv-aksjonen 2009 til CARE Norge

For første gang skal inntektene fra NRKs tv-aksjon gå til CARE Norge og deres arbeid mot fattigdom. Det skjer høsten 2009. CARE Norge er en del av CARE International, som er verdens tredje største bistandsorganisasjon. Tv-aksjonen blir en videreføring av organisasjonens satsing på kvinnerettet bistand.

- Det betyr utrolig mye. Tv-aksjonen er en unik måte å presentere arbeidet vårt på, sier generalsekretær Marte Gerhardsen i CARE Norge. ■

Slutt på helsebistand til Mosambik

Norges statsminister og Mosambiks president arbeider sammen internasjonalt for å redusere barn- og mødredødelighet. Samtidig trekker Norge seg ut av direkte bilateralt samarbeid med Mosambik på helsesektoren i løpet av 2008.

Norge ønsker å trekke seg ut av helse for å kunne fokusere på færre sektorer, med fiskeri og energi som hovedområder. De norske millionene som tidligere ble ørmerket helsesektoren skal nå over på generell budsjettstøtte.

Norge bevilger fortsatt store midler til de ulike internasjonale fondene, Den globale vaksinealliansen GAVI og Det globale fondet for bekjempelse av aids, tuberkulose og malaria (GFATM), som kommer Mosambik til gode.

- Vi må rasjonalisere antall sektorer der Norge er med. På helsesektoren er det nå mange og stor giverinnsats. Dette er å ta tanken om arbeidsdeling på alvor, sier ambassadør Thorbjørn Gaustadsæther til Bistandsaktuelt. (b-a) ■

Gjennombrudd for fredsavtalen i Sudan

Over tre år etter at fredsavtalen mellom Nord- og Sør-Sudan ble inngått, er partene enige om en historisk avtale for å få slutt på krigshandlingene i Abyei-regionen. Norge har hatt en sentral rolle i forhandlingene.

- Jeg gratulerer Sudan med endelig å få til et gjennombrudd i konflikten i den oljerike Abyei-regionen, sier miljø- og utviklingsminister Erik Solheim.

Kamper blusset opp i Abyei i midten av mai, og har siden drevet nærmere 100.000 på flukt. Norge har deltatt aktivt i de intense forhandlingene de siste dagene. Nå er det enighet om å få på plass en ny sikkerhetsstyrke og sivil administrasjon. Avtalen innebærer også en humanitær aksjon for å redde de nødlidende.

Etter at fredsavtalen ble undertegnet i januar 2005, har Norge trappert opp utviklings-samarbeidet med Sudan betydelig. Norge gir rundt 650 millioner kroner i år. ■

Norge nest best i verden

Kjent utviklingsøkonom har rangert verdens beste givere

Norge er nest beste giverland i verden når det gjelder god bistandspraksis. Lave administrasjonskostnader er en viktig årsak. På minus-sida kommer at det meste av norsk bistand havner i korrupte og ufrie land.

■ JAN SPEED OG GUNNAR ZACHRISEN

Det er påstander som framkommer i en artikkel i vårutgaven av «Journal of Economic Perspectives».

Ifølge artikkelen er det kun én ansatt per 10 millioner dollar i norsk bistand. På om lag samme nivå ligger Italia, mens gjennomsnittet i verden er 1,0 - 1,7 millioner dollar i bistandsvolum per ansatt. Minst effektiv målt i bistand per ansatt er FN-organisasjonen (UNDP) som, ifølge rapporten, «bruker mye mer på sine administrative budsjetter enn hva den gir i bistand».

Det er en av verdens mest kjente utviklingsøkonomer, William Easterly som står bak rangeringen. Easterly er kjent for boken «The White Man's Burden», og hans krasse kritikk av tradisjonell bistand er tidligere blitt brukt av blant andre Fremskrittspartiet.

Sammen med doktorgradsstudenten Tobias Pfitze forsøker Easterly å rangere 48 bilaterale og multilaterale bistandsorganisasjoner i forhold til god og dårlig bistand. Blant de bilaterale giverne er Norge bare slått av Storbritannia.

Ideelle kjennetegn. Easterly og Pfitze beskriver kjennetegn for det som de mener karakteriserer en «ideell bistandsorganisasjon»:

■ Åpenhet er avgjørende for å kunne vurdere om innsatsen kommer de fattigste til gode.

■ Givere spesialisere seg slik at bistand ikke blir spredd på for mange sektorer og land, og at den heller ikke blir delt mellom for mange aktører.

■ Bistand unngår korrupte og eneveldige ledere, samtidig som det gis til de fattigste landene.

■ Ineffektive bistandskanaler unngås. Forfatterne mener det er dårlig effektivitet når bistand er bundet til kjøp av varer og tjenester fra giverlandet, består av direkte matvarehjelp eller har høyt innhold

NOTIS

Krever omlegging av USA-bistand

Debatten om bedre bistand er i gang i verdens største giverland, USA. En gruppe utenrikspolitiske tungvekttere i Kongressen og utviklingsekspertene, har i en fersk rapport bedt om en totalomlegging av amerikansk bistand.

De viser til at det i dag er 12 departementer, 25 etater og 60 ulike offentlige kontorer som styrer amerikansk bistand. De mener at koordineringen må legges til ett organ, ifølge nyhetsbyrået AFP. ■

Norge får positiv kritikk for å ha sluttet med matvarebistand.

FOTO: GØRIL TRONSDEN BOOTH

av faglig bistand med bruk av eksperteser fra giverlandet.

■ Administrasjonskostnader bør være relativt lite i forhold til bistanden som gis.

Oppnår man disse målene, mener de bistanden skal karakteriseres som god.

Sjetteplass. På den samlede rangeringen over bistandens verdensmestere - «Ranking of Donor Agencies on Best Practices in Aid» - ligger Norge på 6. plass blant ulike multilaterale og bilaterale givere. På toppen rangerer artikkelforfatterne Verdensbankens IDA-fond, dernest Storbritannia, Den afrikanske utviklingsbanken, Den asiatiske utviklingsbanken og Den interamerikanske utviklingsbanken.

Andre bilaterale givere som får skryt, i tillegg til Storbritannia og Norge, er Sverige, Japan og Sveits. FN-organisasjonene skårer gjennomgående lavt med Verdens matvareprogram og FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) som klasens verste.

Effektive bistandsformer. Norge skårer høyt på at vi ikke lenger bruker ineffektive kanaler som matvarebistand og bistand bundet til leveringen av norske varer og tjenester. På det minussida for Norge kommer at bistanden er svært fragmentert ved at den er spredd på en rekke land og

sektorer og kanalisert gjennom en rekke ulike bistandsaktører.

Ufrie land. Easterly kritiserer at store deler av den internasjonale bistanden kanaliseres til «korrupte diktaturer eller går til forholdsvis velstående land». Begge deler er lite effektivt, mener han.

Ifølge artikkelen går en tredjedel av all bistand til «ufrie» land, mens 80 prosent havner i land som den konservative amerikanske tankesmien Freedom House kaller «ufrie» eller «delvis frie». Ifølge artikkelen (med tall fra 2004) går 76 prosent av Norges bistand til korrupte land; 88 prosent til land uten frihet; og kun 59 prosent til de minst utviklede landene.

Svake data. Artikkelforfatterne har foretatt inngående rangeringer, men innrømmer samtidig at mye av tallmaterialet de bygger på er «forferdelig dårlig». De sier blant annet at bistandsorganer svikter når det gjelder å fortelle om administrasjonskostnader.

«Bistandsindustrien bruker nå 100 milliarder dollar i året på å hjelpe verdens fattigste mennesker. Det er et trist vitnemål om bistandsetablisementet at det fortsatt er så vanskelig å vite hvor pengene går og ser at bildet som tegner seg fra det mangelfulle kunnskapsgrunnlaget er foruroligende.» konkluderer artikkelen. ■

NOTISER

Mer skatt til Angola enn bistand til Afrika

StatoilHydro tjente i fjor 15,6 milliarder kroner på oljevirk-somheten i Angola, ni milliarder i Aserbajdsjan og over tre milliarder i henholdsvis Algerie og Venezuela.

Selskapet betalte mer i skatt til Angola (4,4 milliarder) enn Norge gir i bilateralt bistand til hele Afrika (2,8 milliarder). StatoilHydros investeringer i Afrika lå i overkant av åtte milliarder kroner.

I en fersk rapport fra Transparency International om åpenhet i oljebransjen går det fram at StatoilHydro er blant de selskapene som forteller mest om hvor mye de bidrar til statskassene i landene der de opererer. Dette er ikke tilfelle med de fleste oljeselskaper i verden. Verst er flere kinesiske selskaper og amerikanske Exxon-Mobil. (b-a) ■

Bistandskutt i Bangladesh

Utenriksdepartementet har bestemt å redusere bemanningen på ambassaden i Bangladesh. Det vil føre til kutt og en omlegging av bistanden til landet.

Staben på den norske ambassaden reduseres fra åtte til tre diplomater innen midten av neste år. Flere lokalt ansatte vil bli sagt opp.

- En betydelig reduksjon i staben på ambassaden vil påvirke kvaliteten, omfanget og innretningen av Norges framtidige bistandsaktivitet i Bangladesh, heter det i en fersk rapport om det norske landprogrammet utført av Christian Michelsens Institutt (CMI).

Rapporten påpeker at «Norge mangler en tilbake-trekningsstrategi og uten dialog risikerer Norge å miste sitt gode rykte som en pålitelig utviklingspartner».

- Med kun tre personer på ambassaden vil vi ikke kunne drive nevneverdig prosjektbistand, sier fungerende charge d'affaires, Kristian J. Jervell. Støtte til frivillige organisasjoner, arbeidet for godt styresett og menneskerettigheter vil måtte avsluttes. (b-a) ■

Flyktninger i DR Kongo sulter

Verdens matvareprogram (WFP) har ikke nok mat til internflyktningene i DR Kongo. Folk sulter.

Det er uro i leirene med internflyktninger rundt byen Goma i det østlige DR Kongo. Flyktninghjelpens landdirektør, Ulrike Blom Mondlane, ser alvorlig på matkrisen. Det er nå over en måned siden WFP leverte en normal last med mat til området. Da mai-utdelingen skulle finne sted ble hjelpeorganisasjonene i Goma fortalt at WFP ikke hadde mer mat på lager. Ifølge WFP har behovet for matvarehjelp økt fra 11.500 tonn til 16.300 tonn i måneden. (b-a) ■

«Where Does the Money Go? Best and Worst Practices in Foreign Aid».

William Easterly and Tobias Pfitze.

Journal of Economic Perspectives. Volume 22, Number 2, Spring 2008.

Norske rikfolk åpner pungen

Vil gjøre som Bill Gates – skape utvikling i fattige land

Bill Gates gjør det. Warren Buffet gjør det. Nå vil også norske pengefolk hjelpe verdens fattige.

FILANTROPI

■ **TOR AKSEL BOLLE**
- På et eller annet tidspunkt har man tjent nok. Man vil gjøre en forskjell på en annen måte enn bare å se pilene fortsette å peke oppover i egne selskap, sier Johan H. Andresen. 47-åringen er ifølge nettstedet N24 Norges syvende rikeste mann og var i 2007 god for nærmere 14 milliarder kroner. Nå vil Andresen bruke noe av pengene sine, kontaktene sine og kompetansen sin til å skape utviklingen i fattige land.

Til stor medieoppmerksomhet var Andresen nylig med på å lansere Det norske mikrofinansinitiativ. Flere private selskaper, inkludert Andresens selskap Ferd, har sammen med det statlige Norfund opprettet to fond med en samlet kapital på 600 millioner kroner. Pengene skal brukes til å investere i mikrofinansinstitusjoner i fattige land, i tillegg skal de norske selskapene skal bidra med sin faglige kompetanse.

- Vi bidrar med penger, men også med vår kjennskap til forretningsdrift og finansiering. Videre har vi sørget for at rammeverket rundt disse fondene er veldig godt. Jeg kan ikke se noen annen måte som vi kan få våre penger og kompetanse til å ha så stor effekt for så mange, sier Andresen.

Warren Buffet, filantrop og verdens rikeste mann.

Bill Gates, filantrop og verdens nest rikeste mann.

Global trend. At amerikanske næringslivsledere og investorer som Bill Gates og Warren Buffet engasjerer seg i utviklingsprosjekt, er velkjent. I rapporten «Index of Global Philanthropy 2008» anslår tenketanken Hudson Institute at amerikanske private givere, gjennom stiftelser, firmaer og frivillige organisasjoner, i fjor ga 35 milliarder dollar - over 175 milliarder kroner - til arbeid i utviklingsland. Det er femti milliarder kroner mer enn den offisielle bistanden fra USA og om lag åtte ganger så mye som det norske bistands-

Stadig flere norske forretningsfolk gjør som **Johan H. Andresen**, de engasjerer seg i utviklingsarbeid. Her er Andresen sammen med miljø- og utviklingsminister **Erik Solheim** under lanseringen av Det norske mikrofinansinitiativ.

FOTO: STIAN LYSBERG SOLLUM/SCANPIX

■ **På et tidspunkt har man tjent nok. Man vil gjøre noe annet enn å se pilene peke oppover.**

Johan H. Andresen, næringslivsleder og milliardær.

budsjettet i fjor. Forskerne ved Hudson Institute understreker i rapporten også at den private givergleden er i sterk vekst verden over og at rikfolk, firmaer og stiftelser i økende grad engasjerer seg i utviklingsprosjekt. Andresen mener at denne trenden også er kommet til Norge.

- Jeg ser først og fremst to grunner til at flere også her hjemme er interessert i disse spørsmålene: internett og ny teknologi har gjort det lettere å gjøre noe. Man kan lettere følge med og se resultater, og man er ikke avhengig av å trække seg gjennom et stort byråkrati. En an-

nen grunn er rett og slett at det er veldig mye penger i omløp, sier han.

Ny stiftelse. I Haakon VIIs gate holder Voxtra til, en stiftelse som ble etablert i januar i år. På Voxtras nettsider kan man lese at stiftelsen over tid ønsker å bli den ledende filantropiske institusjonen i Norden. Daglig leder Pål Dale understreker overfor Bistandsaktuelt at man nå er i en oppstartsfase. Han ønsker derfor ikke å gå ut med hvem som finansierer stiftelsen.

- Det er folk med bakgrunn fra finans og industri. Det vi ønsker med Voxtra er å finne en måte å dri-

ve med bistand og utvikling på som kommuniserer godt med folk i forretningslivet. Vi tror det finnes mye givergleder i disse miljøene, bare man analyserer, dokumenterer og kommuniserer på riktig måte, sier Dale.

- Hva kan dere lære folk i bistandsbransjen?

- Først og fremst er det vi som skal lære av dem. Vi bruker nå mye tid på å sette oss inn i hvordan de som jobber med bistand tenker. Så får vi se om vi har noe å bidra med utover pengene. Dersom vi ikke er i stand til å bidra med noe nytt, går vi ikke videre med dette arbeidet.

for oss er at det dreier seg om svært mange ulike aktører som jobber på mange forskjellige måter, sier Bastøe.

Anne-Lise Klausen jobber i Nordic Consulting Group, og er hyret inn av Norad og Verdensbanken for å jobbe med kartleggingen.

- Mitt inntrykk foreløpig er at flertallet av disse nye private aktø-

rene er lydhøre for den kunnskapen og erfaringen bistandsfolk har. Det er klart at det er en fare for fragmentering, men her kan man håpe at Verdensbanken og andre store institusjoner kan påvirke i riktig retning. Generelt mener jeg at det er positivt at nye private aktører engasjerer seg, sier Klausen. ■

- Vi startet opp tilbudet fordi det var stor interesse blant våre kunder for å gi penger til bistand og utvikling. Jeg tror det skyldes mange ting: internett betyr at folk får disse problemstillingene tettere på seg. Velstandsvekst spiller nok også en rolle. Det er veldig mange som ønsker å bruke penger på noe meningsfylt, sier Ingrid Stange.

Hun er leder for Filantropisk rådgivning i Formuesforvaltning og anslår at et sted mellom 15 og 20 millioner kroner av kundenes midler kanaliseres til utviklingsarbeid årlig.

Bedre liv. Formuesforvaltning skal nå også starte sitt eget mikrofinansfond og en stiftelse med navnet «Et bedre liv». Stange forteller at eierne av Formuesforvaltning vil gi ti prosent av sitt overskudd hvert år til denne stiftelsen, og at man også vil forsøke å trekke kunder og ansatte med.

- I første omgang er det ikke snakk om enorme beløp, kanskje et par millioner i året. Men det nye her er måten å tenke på. Vi ønsker å støtte entreprenører i utviklingsland og kommer bare til å gå inn med støtte der vi mener at våre bidrag kan gjøre en betydelig forskjell. Vi kommer til å gjøre like grundige analyser som vi gjør for vanlige investeringer. Vi er imidlertid ikke ute etter profitt, men sosial endring, sier Stange.

Økt pågang. Også de ikke-statlige organisasjonene merker at det er flere velstående mennesker som ønsker å gi penger til utviklingsarbeid.

- Dette er veldig i tiden. Jeg kom nettopp tilbake fra en studietur til USA, hvor jeg så på hvordan de jobber i forhold til filantropi der. Dette er et område vi virkelig ønsker å satse på, sier kommunikasjonssjef Trond Backer i Strømmestiftelsen til Bistandsaktuelt.

Han forteller at Strømmestiftelsen hadde et møte med en del lokale mulige støttespillere for kort tid siden og at det allerede har gitt resultater.

Lise Regine Kristensen er fungerende markedsjef i barneorganisasjonen Plan Norge. Hennes organisasjon har merket seg mye av den samme interessen som Strømmestiftelsen.

- Det er større pågang både fra bedrifter og privatpersoner. Vi fikk for eksempel nettopp to henvendelser fra privatpersoner som ønsket å støtte oss med millionbeløp, sier Kristensen.

Tydelige krav. Hun forteller at flere av disse private givne, som ofte har bakgrunn fra næringslivet, stiller tydelige krav til Plan.

- De har et veldig profesjonelt forhold til dette, de ønsker ofte å støtte bestemte prosjekter og de vil ha grundige tilbakemeldinger på hva pengene går til. At vi må vise og dokumenter hva vi oppnår tror jeg bare et positivt, sier Kristensen.

Også Kirkens Nødhjelp satser nå mer på å nå rikfolk med givervilje.

- Vi tror det er et veldig stort potensial i skjæringspunktet mellom private givere og bedriftene, for eksempel hos ulike stiftelser. Dette er noe vi ikke har satset så mye på til nå, men definitivt noe vi satser på fremover, sier innsamlingsleder Liv Hukset Wang. ■

Fattige bør få bedre rettsvern

To av tre personer i verden er ikke beskyttet av lov og rett. Ifølge en internasjonal kommisjon er dette en hovedgrunn til at fire milliarder mennesker lever i fattigdom.

■ **MARTA CAMILLA WRIGHT**

Kommisjonen, som ble startet etter norsk initiativ, kom nylig med sine anbefalinger om «en fornyet fattigdomsagenda». Rapporten «Making the Law Work for Everyone. Volume II.» tar til orde for formalisering av rettigheter og økt rettsbeskyttelse for verdens fattige.

Høy profil. Rapporten ble presentert av FN 3. juni i år. Commission on Legal Empowerment of the Poor har siden 2005 arbeidet med spørsmål knyttet til formalisering av rettigheter.

Utgangspunktet var den peruanske økonomen Hernando de Sotos teori om at formalisering av eiendomsrett vil styrke fattige menneskers mulighet til å bedre sine levekår. Dette er mulig, ifølge de Sotos teori, blant annet fordi eiendom kan brukes som pant for å få lån til å starte opp næringsvirksomhet. Kommisjonen arbeide har imidlertid gått fra å være de Soto-fokusert, til å bli en bred gjennomgang av problematikken rundt fattigdom og fattiges rettigheter. I rapporten diskuteres dette knyttet til «fire pilare»; adgang til lov og rett, eiendomsrettigheter, arbeidstakerrettigheter og rettigheter for næringsvirksomhet.

Bak rapporten står en rekke kjente navn. Blant de 24 kommisjonsmedlemmene er nobelprisvinner Shirin Ebadi, tidligere president i Tanzania Benjamin Mkapa og vår egen tidligere utviklingsminister Hilde Frøford Johnson. Kommisjonen har vært ledet av Hernando de Soto og USAs tidligere utenriksminister Madeleine Albright.

Den høye kjendisfaktoren har likevel ikke forhindret at frivillige organisasjoner har fulgt arbeidet i den toptunge kommisjonen med et kritisk blikk, blant annet på egen de Soto-kritisk nettside: www.desotowatch.net.

- Vi var i utgangspunktet kritiske til den «one-size-fits-all»-tilnærmingen, som de Sotos teori legger opp til, og som var oppakten til kommisjonens arbeid. Vi er glade for at kommisjonen har erkjent kompleksiteten i situasjonen og behovet for å ta utgangspunkt i fattiges behov, sier Elin Enge, daglig leder i Forum for utvikling og miljø.

Sheela Patel, rådgiver til Kommisjonen for fattiges adgang til lov og rett.

Madeleine Albright, tidligere utenriksminister i USA.

Kommisjonen har gjort mye for å skape en inkluderende prosess, og for å få inn meninger om problemstillingene, sier hun.

Patel mener at vi må kunne leve med kompleksiteten i rapporten. - Det er slik virkeligheten er. Rapporten er litt som Bibelen; alle kan tolke den i sin retning. Arbeidet videre vil vise hva dette dokumentet kan brukes til, sier Patel. ■

LES MER:

www.undp.org/legalempowerment
www.forum.no
www.desotowatch.net/

FORMALISERING

Hernando de Soto, peruansk økonom.

hun kritisk til sluttrapporten. Enge mener det er vanskelig å se hva rapporten skal brukes til - og av hvem.

- Det er tydelig at det har vært mange sprikende oppfatninger rundt kommisjonens bord, sier hun. Forum-lederen viser til at rapporten presenterer mange praktiske erfaringer, men at man ikke analyserer disse grundig - på godt og ondt.

- Et tungt norskstøttet pilotprosjekt i Tanzania som har vært høyt profilert underveis, er ikke nevnt i rapporten overhodet. Det er gjennomført prosjekter med formalisering av eiendomsrett i flere områder både på landsbygda og i byer. I Tanzania har disse pilotprosjektene bidratt til økt kritisk bevissthet om hvordan formaliseringsagendaen påvirker svakere grupper. Hvorfor har ikke kommisjonen inkludert disse prosjektene? spør Enge.

Dessuten mener Enge at analysen av hva som er hindrene for økt rettsbeskyttelse, ikke er tilstrekkelig vektlagt i rapporten.

- Vi mener at skjeve maktholdere og grunnleggende problem når brukerinteresser står opp mot hverandre. Sterke politiske aktører undergraver de fattigstes rettsikkerhet og interesser. Kommisjonen har hatt et fokus på juridiske rettigheter, men unngått en kritisk analyse av de politiske og strukturelle utfordringene fattige står overfor, sier hun.

Åpen prosess? Arbeidet frem mot ferdig rapport skulle være åpen og høringsrundene skulle være omfattende.

- Vi synes det har vært vanskelig å få tilgang til dokumenter underveis for å kunne gi innspill. Vi foreslo en plan for de regionale høringer som ikke ble fulgt, og vi har jobbet tungt for å få inn representanter for sivilsamfunnet i kommisjonsarbeidet. Vi har

bare lyktes med å få inn én sivilsamfunnsrepresentant. I sum betyr det at kommisjonen ikke har inkludert de fattige i sitt arbeid.

Kan tolkes ulikt. Sheela Patel, rådgiver til kommisjonen og sivilsamfunnsaktivist fra India, har et annet syn.

- Kommisjonen har gjort mye for å skape en inkluderende prosess, og for å få inn meninger om problemstillingene, sier hun.

Patel mener at vi må kunne leve med kompleksiteten i rapporten. - Det er slik virkeligheten er. Rapporten er litt som Bibelen; alle kan tolke den i sin retning. Arbeidet videre vil vise hva dette dokumentet kan brukes til, sier Patel. ■

FILANTROPI

Norad vil kartlegge de private aktørene

Bistandsbransjen vet lite om alle de nye private aktørene som ønsker å støtte utviklingsarbeid i Afrika. Det er bakgrunnen for at Norad, Verdensbanken og Kellogg Foundation har igangsatt et forskningsprogram som har som mål å kartlegge aktiviteten til alle disse nye aktørene og forsøke å se i hvilken grad de bidrar til å skape utvikling.

ORD-FORKLARING:

Filantrop - person som arbeider for å bedre menneskers kår, menneskevern. (Bokmålsordboka)

Resultatstyrt «blå» bistandspolitikk

Bort med 1-prosentmålet – handel som fremste virkemiddel

– Det er ikke om å gjøre for oss å kutte bistanden. Det viktige er å kunne spore resultater, sier Frp-formann, Siv Jensen. Som de to eneste politiske partiene vil Frp og Høyre fjerne målsetningen om én prosent. I stedet ønsker den blå duoen å måle bistandsinnsatsen i resultater.

BISTANDSPOLITIKK

■ **LIV RØHNEBÆK BJERGENE** Meningsmålinger viser at Høyre og Fremskrittspartiet til sammen kan få flertall på Stortinget etter valget i 2009. Dagens bistandsinnsats er på om lag 22 milliarder kroner – en fordobling siden 2000. Dersom oljeprisen forblir høy og målsetningen om å gi én prosent av brutto nasjonalinntekt opprettholdes, kan vi om få år ha bistandsbudsjetter på 40 milliarder kroner.

Nylig dro Høyre i gang en debatt om prosentmålet. Synspunktet deles av Fremskrittspartiet, mens de samtlige øvrige partiene jobber for at én prosent eller mer av Norges brutto nasjonalinntekt skal brukes til bistand. Hva vil en eventuell blå flertallsregjering innebære for norsk bistand?

Redd for Frp-båsen. – Det betydelige fokuset på at volumet bør være på én prosent, har gått på bekostning av resultat, sier medlem i Utenrikskomiteen, Finn Martin Vallersnes.

Han ledet et utvalg i Høyre som har kommet med innstillingen «Fra god vilje til gode resultater – Behov for en ny utviklingspolitikk».

– Ved å trekke opp en diskusjon om prosentmålet var vi redde for å bli satt i bås med Frp. Vi har faktisk et helt annet utgangspunkt, sier Vallersnes.

Høyres nye virkemidler. Han forteller at Høyre ønsker mer oppmerksomhet om faktorer som påvirker bistandsinnsatsen.

– For at bistanden skal lykkes, må det være mer fokus på for eksempel handel, styresett og miljø, sier Vallersnes.

– Gjøres ikke det også i dag?

– Vi har lenge etterlyst evalueringer som viser virkninger og effekter av bistanden. Vi mener at en må bli flinkere til å definere resultatmål i forkant. I dag er det i for stor grad preg av etterkontroll, sier Vallersnes, og arbeidsfordeling mellom Norad, Utenriksdepartementet og ambassadene.

– En må forvente klare parametere som viser vilje og evne til utvikling i riktig retning, sier Høyre-mannen.

Vil se på omorganiseringen. Vallersnes ønsker også omkamp om dagens ansvars- og arbeidsfordeling mellom Norad, Utenriksdepartementet og ambassadene.

– Når den nye stortingsmeldingen om utviklingspolitikk skal debatteres til våren, så forventer jeg at en også vil se på hva en oppnådde og hva en tapte på omorganiseringen, sier Vallersnes.

– *Tror du at dere vil klare å komme fram til en felles bistandspolitikk med Fremskrittspartiet?*

– Ja, jeg tror det går an å spikre

Fremskrittspartiets formann, **Siv Jensen**, tar til orde for en fornyet debatt om 1-prosentmålet i bistanden.

en felles blå politikk om bistand. Høyre klarte å lage en felles bistandspolitikk med KrF, og jeg tror vi vil klare det også med Fremskrittspartiet.

Ivrrer ikke for kutt. Det tror også Frps formann, Siv Jensen. Den gamle argumentasjonen om at pengene bør gå til sykehjemsplasser framfor de fattige, er lagt bort. I stedet har Jensen og hennes kollegaer meislet ut en bistandspolitikk som kan være spiselig – også for Høyre.

– Det er jo ikke slik at pengemangel er den norske stats problem. Jeg tror derfor ikke at bistanden vil være det som velter et samarbeid med andre partier. Det er ikke om å gjøre for oss å kutte bistanden. Det som er målet er å bekjempe fattigdom, å oppnå gode resultater, sier Jensen.

Hun mener at Norge med vår ol-

jerikdom har et moralsk ansvar for å hjelpe.

– Spørsmålet er hvordan vi hjelper på en mest mulig effektiv måte. Jeg mener derfor at vi må ha en debatt om målsetningen om å gi én prosent, og om virkemidlene.

Fredet bistandsbransje. – *Hvis vi har en ny regjering hvor Frp inngår etter Stortingsvalget i 2009. Hva vil være det første tiltaket som dere vil foreta dere i forhold til bistand?*

– Det første vi vil gjøre, er å snu om på virkemiddelapparatet. Vi er generelt skeptisk til stat-til-stat bistand fordi den har vist seg å være veldig lite treffende og hensiktsmessig. Men vi er positive til bistand via frivillige organisasjoner og til nødhjelp. Norsk politikk i internasjonale fora vil endre seg med oss i regjering – der vil det bli mer fokus på handel og det å stimulere lokalt nær-

ringsliv. Vi vil ta et oppgjør med beskyttelsen av det norske landbruket. Og vi vil ikke lenger se på at folk som jobber med bistand reiser rundt fra konferanse til konferanse og lever godt beskyttede liv. Det er pinlig. Bistandsbransjen er fredet fordi noen har sagt at de har en høyverdig sak.

Slakkere krav i Sør. – *Hvordan skal en få norsk næringsliv til å satse i land i Sør – hvor risikoen for å tape penger kan være stor?*

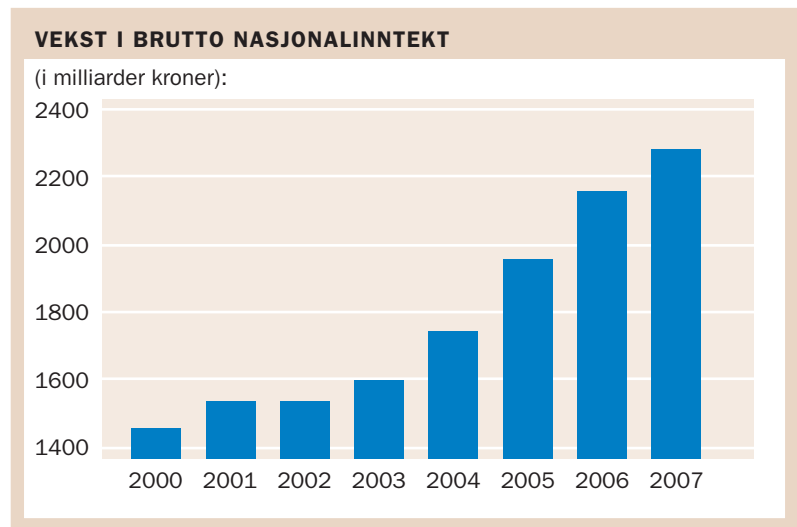
– Da kan en gi statlige garantier, som etter min mening vil være en langt mer fruktbar måte å bruke penger på enn å gi bistand som en vet ikke fungerer. Det må være i alles interesse å få bukt med den skjevheten mellom fattig og rik som vi har i dag. Men vi ser at det er krevene å operere i vanskelige land. Derfor må en slakke litt av på kravene, forstå at en går inn i land med

en annen handelskultur – som å prute. En må forstå spillereglene.

– *Hva med korrupsjon – som også er den del av det å drive handel i mange land?*

– Handel er det beste for å utvikle også en etisk standard. Får en mer internasjonalt næringsliv inn i et land, så heves også den. Samtidig

må en kunne tilgi dersom noe går galt. For alternativet er at alle trekker seg ut – og da kommer man ingen vei. Jeg mener at handel er det beste virkemiddelet i alle land. Da må man utvikle etiske standarder i land som ikke har klart det ennå, og samtidig ha forståelse for at det kan gå litt galt på veien. Så litt «slack»

Et stort flertall på Stortinget har vært enige om at bostanden skal utgjøre én prosent av Norges brutto nasjonalinntekt. Nå snur Høyre.

Ap: – Ingen grunn til å droppe 1-prosentmålet

■ **LIV RØHNEBÆK BJERGENE** Arbeiderparti-politiker og medlem i utenrikskomiteen, Marit Nybakk (bildet), ønsker ingen omkamp om bistandsmålet om én prosent.

– Hvis vi blir mye rikere på grunn av oljeinntekter, gir det oss enda større forpliktelser i forhold til å yte utviklingsbistand, mener Nybakk

Mer målrettet. Men hun stiller to klare forutsetninger: Klare prioriteringer og bedre administrasjon.

– Så langt har det vært for uklart hva økningen i bistanden skal brukes til, og vi har spredt oss for mye. Bistanden må bli mer målrettet, sier Nybakk, som ser fram til å debattere den nye stortingsmeldingen om utviklingspolitikk til våren.

– Når den foreligger, må vi ha en ordentlig debatt og våge å være mer bevisste, mer konsentrerte og beinharde, sier Nybakk, som ikke legger skjul på at også regjeringspartiene har gitt disse tilbakemeldingene til utviklingsminister Erik Solheim.

Slutt på sulteføring. I tillegg mener Nybakk at administrasjonen av bila-

teral bistand må styrkes.

– Økningen av bistanden forutsetter en diskusjon om administrasjon og valg av kanal for midlene. Forvaltningen er etter min mening helt på grensen av hva den kan håndtere. Jeg mener derfor at ambassadene ikke lenger kan sulteføres, men må få økte budsjetter, sier Nybakk.

Den erfarne Ap-politiker tar selvkritikk på at det har vært for lite bistandsdebatt.

– Jeg ønsker meg mer debatt – både i utenrikskomiteen, i fraksjonene, i høringer på Stortinget. Allereste i 2009 kan vi ha bistand som utgjør én prosent av brutto nasjonalinntekt. Det fordrer at vi blir flinkere til å ta debatten om bruken av midlene, sier Nybakk.

«Én prosent» utdatert. – Målet om at én prosent av brutto nasjonalinntekt skal gå til bistand, begynner å bli utdatert. Ingen andre politikk-områder måler innsatsen på denne måten, sier førsteamanuensis ved Institutt for økonomi ved Universitetet i Bergen, Rune Jansen Hagen.

Bistandsvekst gjennom flere år har økt presset på forvaltningen

■ **MARTA CAMILLA WRIGHT** Store og mer kompliserte porteføljer gir tøffe arbeidsdager ved de norske bistandsambassadene. Og der andre givere stiller med et mannsstærkt forvaltningsapparat, stiller Norge med én person.

– Vi føler oss presset på tid når det gjelder oppfølging av forvaltningsmessige oppgaver. Hvert enkelt tiltak har kun én saksbehandler, og vedkommende har mange tiltak å følge opp. Staben her arbeider allerede mye overtid, sier minister-råd i Uganda, Gjermund Sæther.

Mer folk og kompetanse. Han fortel-

Vi må ha en ordentlig debatt og våge å være mer bevisste, mer konsentrerte og beinharde.

Marit Nybakk, Arbeiderpartiet.

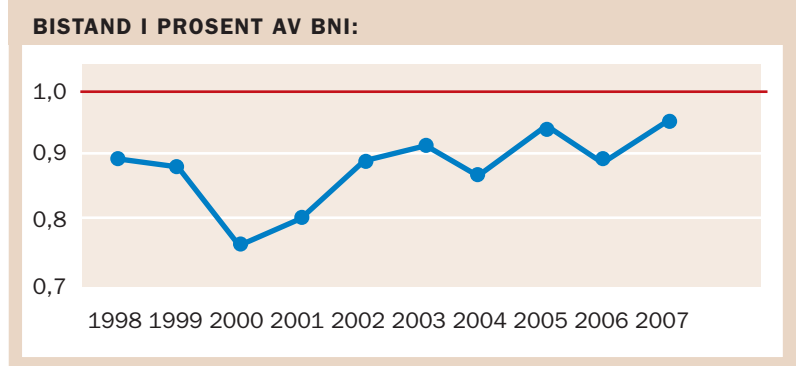
må man ha. Det betyr ikke at man ikke skal være opptatt av korrupsjon – snarere tvert imot. Det er lettere å bekjempe det ved internasjonal tilstedeværelse. Men da må man gå bort fra debatten om at det er umoralsk å være til stede i enkelte land.

Opp av skyttergravene. Frps formann ønsker seg en bistandsdebatt hvor kritikerne ikke blir stemplet som Frp-velgere eller for ikke å bry seg om de fattige.

– De som forsøker å fremstille det slik at Frp ikke bryr seg om de

fattige i verden, de har rett og slett ikke skjont båret. Men bevisbyrden ligger hos dem som tviholder på et system hvor rapport etter rapport viser at ikke virker. Hvorfor vil en da bruke enda mer penger? Jeg håper at de som er kritiske til norsk bistand tør å bryte lydturen, tør å være kritiske. For det å være kritisk til norsk bistandspolitikk, betyr ikke at man stemmer Fremskrittspartiet. Det kan jeg bare si. ■

Se video med Jensen på www.bistandsaktuelt.no.

Samfunnsøkonomen har jobbet lenge med utviklingsspørsmål. Han er enig i at det må bli mer fokus på resultater.

– Selv om det er større fokus på resultater i dag enn tidligere, er det likevel for få gode evalueringer over tid, sier Jansen Hagen.

Han mener prosentdebatten avsporer det som burde være den egentlige politiske debatten: Klarer vi å støtte opp under fattige mennesker?

– Dagens bistand er etter min mening i for stor grad opptatt av å betale ut penger, og i for liten grad opptatt av å følge opp og spore resultater, sier Jansen Hagen.

Ingen vidunderkur. Jansen Hagen er positiv til at Frp og Høyre forsøker å skape en debatt om hvordan en kan bidra til bedre bistand.

– Uavhengig av om en er enig i konklusjonene som dras, er det vanskelig å være kritisk til politiske partier som faktisk prøver å sette seg inn i tematikken og skape en saklig debatt. De andre partiene burde derfor etter min mening komme på ba-

nen og innrømme at her er det store utfordringer, for så å gå inn i realitetene og se på løsninger.

Men enkle svar på hva som fungerer, det har Jansen Hagen liten tro på:

– Det er selvsagt bedre å handle med andre land enn å la det være, men det finnes ingen tryllemiddel for å generere utvikling. Alle land trenger myndigheter som kan og vil skape utvikling, men den rette politikken er i høy grad landsesifikk, sier Jansen Hagen.

Bistand til 108 land. Jansen Hagen støtter Marit Nybakk i at bistandsinnsatsen må konsentreres om færre land og innsatsområder.

– En bistandspolitikk hvor en gir langsiktig bistand til mange titalls land, er etter min mening feilslått, sier Jansen Hagen.

I 2007 mottok 108 land offisiell norsk bistand, enten direkte fra den norske staten, via FN og utviklingsbanker eller via norske og internasjonale frivillige organisasjoner. ■

Avhengig av samarbeid. Også i Mo-sambik har andre givere langt flere saksbehandlere per program enn Norge:

– USAID har definitivt flest. De har mange flere enn Norge. Men også Verdensbanken og DFID har flere saksbehandlere enn oss, sier ministerråd Mette Masst (bildet).

Både Sæther og Masst forteller at en forvaltningsmessig i stor grad må

dra nytte av andre giverlands kompetanse.

– Vi baserer oss i stor grad på andre givere. Og når arbeidsdelingen mellom giverne fungerer, er den uendelig mye mer verdsettende enn man hadde hatt flere saksbehandlere på ambassaden, mener Masst.

– Vi har samarbeid med andre givere på flere programmer, som for eksempel et menneskerettighetsprogram som administreres av Danmark. Da stoler vi på danskene, og kan i vår oppfølging konsentrere oss mer om politikk enn administrasjon, sier Sæther. ■

Speider etter klimakvoter i Afrika

Kristin Halvorsens utsendte på profileringsreiser

MAPUTO (b-a): Med milliarder på innkjøpskontoen reiser Kristin Halvorsens byråkrater på turné i Afrika for å fortelle om Norges planer for innkjøp av klimakvoter. De vil bidra til å utvikle markedet i fattige land. Hittil finnes bare én prosent av klimaprojektene med FN-godkjente klimakvoter i afrikanske land.

■ I MOSAMBIK:
JAN SPEED

Det norske finansdepartementet har 4,1 milliarder kroner til kjøp av klimakvoter fram til 2012. Pengene stammer fra statskassa, men ikke en krone av det er bistandspengen.

Departementets utsendte har vært innom Sør-Afrika, Mosambik, Uganda og Tanzania. Nord-Afrika står for tur. Asia og Latin-Amerika er også på årets reiseprogram.

– Vi er på jakt etter prosjekter i land med liten erfaring med klimakvoter. Det er oppmuntrende at det nå kommer prosjekter fra Afrika. Vi håper å få flere inn i prosessen, sa statssekretær i Finansdepartementet, Geir Axelsen på et møte nylig.

Da den pengesterke norske delegasjonen var i Maputo møtte de både folk fra skogindustrien og sukkerindustrien. Der fikk de bekreftet at flere mosambikiske selskaper arbeider seriøst med planer om kvotesalg.

Utsendingen fra Akersgata 40 i Oslo poengterte på sin side at Norge står ved avtalene de inngår, er fleksible og åpne for endringer, er interessert i skogsprosjekter og har den beste kredittvurderingen.

– Vi betrakter oss selv som attraktive kjøpere, sier Axelsen.

4,1 mrd. kroner tilsvarende per i dag klimagassutslipp på 30 til 35 millioner tonn CO₂.

Sementfabrikk. Fabriken Cimentos de Mocimboa var blant stoppestedene for delegasjonen fra det norske finansdepartementet på deres «profileringsreise». Knallgule rør viser at

Miljøgevinsten for sementfabrikken er mindre CO₂-utslipp og mindre kullstøv i luften. Dessuten er det enklere å fyre ovnen på gass enn på kull. Det gir mer stabilitet på ovnsdriften og mer kontroll over utslipp av støv. **Steffen Kåsa** er administrerende direktør i Cimentos de Mocimboa. FOTO: JAN SPEED

en ny tid har begynt for den store sementfabrikken utenfor Mosambiks hovedstad, Maputo. De svarte lastene med kull fra gruvene i Sør-Afrika er byttet ut med gass brakt i rør fra feltene lenger nord. Mulighetene for salg av klimakvoter gjør overgangen økonomisk forsvarlig.

– Det har hittil ikke vært noen klimakvoter til salgs her i landet. Det er uployd mark, sier Steffen Kåsa, den norske administrerende direktøren for Cimentos.

For ett år siden begynte selskapet å se på mulighetene for salg av utslippskvoter. De innså at det ikke var naturlig for dem å gå inn på det markedet. Det var ikke deres kjernevirksomhet. Samtidig var de i forhandlinger med gasselskapet Matola Gas Company (MGC).

– Tre faktorer var viktig for oss i overgangen til gass etter alle årene med kullfyring av den store ovnen. Vi tror at prisen på kull vil fortsette å stige i årene framover. Sør-Afrika

Prosjektet vil hjelpe miljøet og samfunnet.

Arlito Cuco, Green Resources.

mangler kull. Gassleverandøren sa seg villig til å binde prisen på det de leverer. Det tredje elementet er salg av CO₂-kvoter. Vi gikk til gassleverandøren og sa at de fikk behold karbonkvotene mot at vi fikk rabatt. Det fikk vi, forteller Kåsa.

Han satte utsendingene fra Finansdepartementet i kontakt med Matola Gas Company. MGC har kvoter som tilsvarer 70.000 tonn CO₂ i året som de kan selge.

Karbonsluk. Det delvis norske selskapet Green Resources satsar på store skogsprosjekter i Afrika. De er veletablert i Tanzania og Uganda, men i Mosambik driver de nybrottsarbeid i områder nord i landet nær byen Lichinga og et pilotprosjekt mellom Nampula og Pemba.

– Vi har stor tro på Mosambik for utvikling av skogplanting, primært som råstoff for framtidig industri, sier direktør Olav Bjella i Green Resources. De ser for seg etablering av et sagbruk og produksjon av stolper for elektrifisering. I dag importeres stolper fra Sør-Afrika og Skandinavia. De utreder også grunnlaget for framtidig papirproduksjon.

I Niassa samarbeider selskapet med utviklingsstiftelsen Malondo Foundation, som delvis er finansiert av svenske myndigheter gjennom Sida («Sveriges Norad», red.anm.).

KRIKTIKEN MOT CDM

■ Kritikken mot CDM går på flere forhold: Noen mener hele konseptet er feil ved at industriland kan «kjøpe seg fri» fra utslippstakt i egne land ved å kjøpe kvoter fra land i sør.

■ For at et prosjekt skal kunne godkjennes bør den kunne vise «addisjonalitet», dvs. at CDM-bidraget må være utslagsgivende for om prosjektet finner sted eller ikke, og at det fører til en reell reduksjon. Forskere har likevel påpekt at 40 prosent av prosjektene (tilsvarende 20 prosent av kvotevolumet) som hittil er blitt godkjent av FN ville ha blitt gjennomført uten CDM-registrering. Andre har påpekt at nesten alle nye vann-, vind- eller naturgasskraftverk som skal bygges i Kina de neste fire årene har søkt om CDM-kreditter –

– Vi er veldig oppglødd over mulighetene. Provensen har lav befolknings tetthet og lite sysselsetting. Dette er et lovende prosjekt som vil styrke miljø samt sosiale og økonomiske fordeler for lokalbefolkningen, sier Arlito Cuco, selskapets leder i Mosambik.

Utviklingsprosjekter. Green Resources er i gang med arbeidet for å utvikle en plan for å oppfylle kravene til Kyoto-protokollens Grønne utviklingsmekanisme (CDM) i Mosambik. Arbeidet har kommet lenger i Tanzania og Uganda. De overtok det Norad-finansierte Sao Hill-sagbruket i 2003. Selskapet har som mål å bli Afrikas største bidragsyter i forhold til å binde CO₂. De forventer å planne 5000 hektar med skog i 2008 og vil øke til 10 000 hektar innen 2011.

Green Resources har sendt to prosjekttilbud til Finansdepartementet. I forbindelse med innkjøpsrunden som hadde frist i slutten av mars fikk departementet inn 81 prosjekttforslag fra 18 land. Afrika var representert med prosjekter i Tanzania, Uganda, Namibia og Etiopia.

Departementet opplyser til Bistandsaktuelt at de arbeider videre med prosjektene de mener kan være av interesse, og vil om kort tid begynne forhandlinger med noen av disse. ■

selv om det er kinesisk politikk å støtte slik industri.

■ Det er tvilsomt om mange av prosjekter som hittil er godkjent fremmer bærekraftig utvikling. Bærekraftig utvikling er et viktig krav til CDM-prosjekter. Flere studier har vist at det sjelden er sammenheng mellom tiltak med store utslippsreduksjoner og omfattende bærekraftig utvikling.

■ Lex de Jonge, viseordstyrer i UNFCCs CDM-styre mener på sin side at styrets nye kontrollrutiner, som ble innført i april i fjor, klarer å lukke ut flere tvilsomme prosjekter. Samtidig påpeker han at det er ikke CDM-styret som vurderer om et prosjekt fremmer bærekraftig utvikling.

Brutalt i Papua Ny-Guineas regnskoger

Multi-nasjonale selskaper leder an i avskoging og overgrep mot befolkningen

PORT MORESBY (b-a): Landet Papua Ny-Guinea var siste stopp på utviklings- og miljøvernminister Erik Solheims shopping-tur i verdens største skoger. I det fattige landet nord for Australia vil utfordringene stå i kø når Solheim skal gjøre fornuftig bruk av Stortingets skogmilliarder.

■ I PAPUA NY-GUINEA:
GUNNAR ZACHRISEN

SKOG-MILLIARDENE

Hovedutfordringen på Ny-Guinea, verdens nest største øy, vil bli å stanse en av verdens raskeste avskoginger. En ny rapport basert på satellitt-fotografering av skogen gjennom mange år – viser at enorme regnskogsområder i dette landet allerede har forsvunnet og at den negative utviklingen går raskere enn tidligere antatt.

En viktig årsak til den økende avskogingen er at myndighetene – med vitende og vilje – har latt multi-nasjonale tømmerselskaper overta skogsdriften i enorme områder. Først blir regnskogen meiet ned med motorsag og bulldoser. Deretter etableres det enorme plantaser med oljepalmer til produksjon av «beauty oil» for det internasjonale markedet. Virksomheten til hogst-selskapene har ført til rovdrift på skogen og brutal behandling av lokalbefolkningen.

Multinasjonale. En håndfull malaysiske selskaper er helt dominerende i den lokale tømmersindustrien, og aller størst er gigantselskapet Rim-bunan Hijau eid av den malaysiske milliardæren Hiew King Tiong. Det multinasjonale selskapet har vært aktiv i Papua Ny-Guinea gjennom flere år og er en innflytelsesrik aktør innen det lokale næringslivet. Det har eierinteresser blant annet innenfor media (avisen The National), avstrykkerier, reiseliv, informasjonsteknologi, shipping, eiendom og supermarkeder.

– De malaysiske selskapene har oppført seg svært dårlig i Papua Ny-Guinea. De er brutale. De tar ingen hensyn til landets lover, sier juristen

Tolv timers dag og akkordlønn preger hverdagen for de ansatte i tømmerhoggerleiren Nakuro dypt inne i regnskogen. Alle arbeidsledere er malaysiske, arbeiderne er fra Papua. FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Hiew King Tiong, er en av Sørøst-Asias rikeste menn.

77 Hvis vi klager, så får de politiet til å slå oss.

Jockey Ates, landsbyleder.

Damien Ase, som leder organisasjonen Celcor (støttet av det norske Regnskogfondet) som tilbyr juridisk hjelp til jordeiere som er i konflikt med tømmerselskapene. Organisasjonen har også skrevet brev til malaysiske myndigheter og bedt dem føre kontroll med hvordan deres selskaper opptrer i utlandet.

«Det er en industri som er synonym med politisk korrupsjon, politimenn brukt som bøller, og brutal undertrykkelse av arbeidere, kvinner og av de som stiller spørsmål ved virksomheten. Dens virksomhet ødelegger rutinemessig de samme lokalsamfunnenes matressurser, vannforsyning og kulturell eiendom (minnesmerker og religiøse steder. Red.anm.). De utgjør over alt i landet et arnested for våpen-smugling, korrupsjon og vold.», heter det i rapporten «Bulldozing progress» utgitt av miljøorganisasjonene Australian Conservation Foundation (Australia) og Celcor (PNG). Rapporten baserer seg blant annet på

Tilbakeviser kritikk

Det malaysiske tømmerselskapet Rim-bunan Hijau har gjentatte ganger tatt til motmæle mot kritikken fra miljø- og menneskerettighetsorganisasjoner. I et brev til selskapets kunder etter en ødeleggende Green-peace-rapport i 2004 forsikret selskapet om at all tømmereksport fra Papua Ny-Guinea skjer i overensstemmelse med landets lover.

I brevet heter det at selskapet står for en sterk og god administrativ styring med høye krav til menneskerettigheter og at selskapet

intervjuer med lokale jordeiere i fire ulike provinser.

Føler seg glemt. Folk står nærmest i kø for å gi negativ kritikk mot hogst-selskapene når vi besøker landsbyer i Mangsing tømmerskonesjonsområde i provinsen West New Britain. Ifølge lokale jordeiere er det det malaysiske selskapet AFL som driver hogstoperasjonen, som underleverandør for selskapet Stettin Bay Lumber Company (SBL). Sistnevnte er et selskap eid i fellesskap av et japansk selskap og staten Papua Ny-Guinea.

– Alt er blitt verre etter at SBLC overlot konsesjonen til malaysierne. Alle løfter om utviklingstiltak som skulle komme lokalbefolkningen til gode, er brutt, sier kirkelederen Steven Rongme i landsbyen Malili i.

Han forteller at lokalbefolkningen føler seg glemt av myndighetene og at det heller ikke finnes frivillige hjelpeorganisasjoner som kan bistå lokalbefolkningen.

Rapportene om at politifolk hyres inn av tømmerselskapene for «å løse konflikter» er velkjente fra en rekke rapporter fra organisasjoner og massemedier. I 2007 ble to lokale landeiere i Manus-provinsen skutt av politifolk etter at noen lokale menn først hadde skutt en malaysier.

Ates og de andre innbyggerne i landsbyen Koroko klager også over at det malaysiske selskapet betaler jordeiere for lite i hogstavgifter, og at det ikke har overholdt avtaler om å skaffe landsbyen skole og helsecenter. To ganger i året får de en slump penger for selskapets leie av jorda. Kanskje utgjør det 10 kina (20 kroner) per familie.

Drittjobbene. – Alt er blitt verre etter at japanerne overlot den daglige driften til malaysierne. Japanerne

– Mange av punktene i avtalen blir ikke overholdt. Vi skulle fått helsecenter, skole, klasserom og veier. Men hvor er det blitt av? spør talsmann for landsbyen Sabal Tipun, David Ryan.

Frykter politiet. – De stjeler ressursene og behandler lokalbefolkningen som slaver. Men hva kan vi gjøre? Hvis vi klager, så ber de bare politiet komme og slå oss – med stokker, eller setter oss i fengsel, sier landsbylederen Jockey Ates (41) i landsbyen Koroko.

– Har dere selv opplevd det? – Det har ikke skjedd oss, men vi hørte at det skjedde i landsbyen Malili. Folk klager på at selskapet tok ut en sjelden type verdifull furu, og de satte seg ned og blokkerte veien for bulldoserne. Dagen etter dukket det opp politifolk, som banket dem opp.

Rapportene om at politifolk hyres inn av tømmerselskapene for «å løse konflikter» er velkjente fra en rekke rapporter fra organisasjoner og massemedier. I 2007 ble to lokale landeiere i Manus-provinsen skutt av politifolk etter at noen lokale menn først hadde skutt en malaysier.

Ates og de andre innbyggerne i landsbyen Koroko klager også over at det malaysiske selskapet betaler jordeiere for lite i hogstavgifter, og at det ikke har overholdt avtaler om å skaffe landsbyen skole og helsecenter. To ganger i året får de en slump penger for selskapets leie av jorda. Kanskje utgjør det 10 kina (20 kroner) per familie.

Drittjobbene. – Alt er blitt verre etter at japanerne overlot den daglige driften til malaysierne. Japanerne

>>> forts. fra forrige side

bygde mange skoler og helsesentre, og de bygde gode veier og bruer av stål. Nå ser vi ikke noe til dette lengre, forteller 34-årige Petri Alockero.

Han vektlegger også at arbeidsvilkårene for de lokale arbeiderne er blitt verre etter at malaysierne overtok.

– Malaysierne har selv alle lederjobbene ute i hogstleiren. Vi som kommer herfra får bare drittjobbene. Mens japanerne ga lokale folk opplæring og delte ut hjelmer og øreklokker, er det nå blitt slutt på beggedeler, sier han.

Betalingen for en lokal tømmerhogger ligger på noen hundrelapper for en 14-dagersperiode, men er basert på hvor mange kubikkmeter tømmer som hogstlagene klarer å felle. Og hvis det regner så mye at driften må innstilles, blir det ikke fem øre i lønningsspen.

En av landsbyens menn, den fæmælte Metio Siame (25), arbeidet for tømmersekskapet som skogsarbeider med motorsag. Mens Siame ser ned i gulvet, forteller landsbyleder Jockey Ates om hvordan unggutten ble skadet da han for fem år siden fikk et kamare-tre over seg.

– Han brakk armen. Vi måtte selv skaffe transport til sykehus. I ettertid har han ikke fått noen erstatning, sier Ates.

Logging camp. Historien om tøffe arbeidsvilkår bekreftes seinere av den lokale arbeideren «Jimmy» som vi møter i hogstleiren Nakuro logging camp, en liten forslummet og møkkete leir midt inne i regnskogen, et par dagsmarsjer fra nærmeste tettsted. Midt inne blant bulldosere, kontainere, motorsager og hjullastere bor det arbeidere i trange primitive brakker.

– Det er ingen fastlønn. De betaler deg basert på kubikkmeter tømmer, sier «Jimmy». Sikkerhetsutstyr har de ikke, og syke- eller skadeforsikring er ukjent.

– Hvis noen blir skadet, så får du transport til helsesenteret. Deretter ingenting, forteller han.

Midt inne i leiren har vi truffet på en gruppe arbeidere i gang med å reparere motorsager og et bulldoserbelt. Mens de malaysiske arbeidsformennene gjemmer seg for fotoapparatet og vifter oss unna med «No English, no English!», stiller papuanerne gjerne opp på bilder og vil fortelle om forholdene. Litt diskret, bak en lastebil, forteller «Jimmy» mer enn gjerne hva standardvaret fra ledelsen er – på engelsk – hvis de har noe å klage på:

«– You, want to resign?» (Vil du si opp jobben?)»

Aller nederst. På vår runde i leiren har vi også passert en liten butikk drevet av selskapet der arbeiderne kan kjøpe noen enkle basisvarer, en sliten brakke der arbeiderne sover og to familiehuser der lokale papuaniske kvinner lever med malaysiske menn. Denne delen av hverdagen er alt annet enn populær blant de lokale, har vi skjont på samtalen med landsbyleder Jockey Ates en halv time tidligere.

– Det er et par kvinner som har giftet seg med malaysiere. Vi vet hvordan det pleier å gå. Etter et par år drar de og lar kvinnene og barna være igjen, sier Jockey Ates. ■

Tradisjonelle dansere tar imot utviklings- og miljøvernminister Erik Solheim og Papua Ny-Guineas miljøvernminister Benny Allen på flyplassen i den lille byen Wewak.

ALLE FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Modig miljø-opptreden av lite land

EAST SEPIK (b-a): I skarp kontrast til Papua Ny-Guineas hjemlige pardans med de store tømmersekskapene står det lille landets modige opptreden på den internasjonale arenaen.

■ I PAPUA NY-GUINEA: GUNNAR ZACHRISEN

Landet er leder av den internasjonale gruppen Coalition for Rainforest Nations med sekretariat i New York og arbeider for regskoglandens sak i det internasjonale klima- og miljøarbeidet. Under klimakonferansen på Bali i desember i fjor var det nettopp lille Papua Ny-Guinea som slo i bordet, da USA så ut til å skulle trekke seg fra å bli med på en felles erklæring om nye forhandlinger om klimagassutslipp.

– Vi søker ditt lederskap. Men om du, av en eller annen grunn, ikke er villig til å lede, så overlat det til oss andre. Vennligst, ikke stå i veien for oss, uttalte landets unge forhandlingsleder og «climate change»-ambassadør Kevin Conrad med klar

adresse til USAs delegasjon.

Den modige musas tale bidro til at elefantene USA snudde i de sene natteminutter og likevel ble med på en felles sluttterklæring fra Bali.

Vernet skogen. Den samme Conrad er også på plass i innenriksflyet- og deretter helikopteret – som bringer Norges utviklings- og miljøvernminister ut til en avsidesliggende liten landsby i hjertet av landets dype skoger. Landsbyen og området, som PNGs myndigheter har ønsket å vise Solheim og hans delegasjon, er ikke tilfeldig valgt. Både statsminister Sir Michael Somare og den nyutdannede økonomen Kevin Conrad kommer fra dette området av landet – et område som en gang hørte til den tyske kolonimakten.

– Da statsministeren for et par år siden var til stede under åpningen av en tunfisk-fabrikk der jeg er medeier, benyttet jeg sjansen. Jeg tok til orde for at jordeierne i landet vårt, som i dag får penger fra industriell hogst, heller burde kompenseres økonomisk av det internasjonale samfunnet for å bevare sine skoger, forteller Conrad.

Eksempelet han trakk fram – og som bidro til at statsministeren tenkte på ideen – var landsbyen Wagu i provinsen East Sepik. Sammen med noen andre smålandsbyer er innbyggerne her innehavere av en tømmerdriftskonsesjon for deler av regnskogområdet Hunstein Range. Da spørsmålet om inngåelse av en kontrakt med tømmersekskaper kom opp, bestemte imidlertid innbyggerne seg for heller å verne skogen.

– Vi hadde blitt advart om hvordan tømmersekskapene ødelegger skogen, og bestemte oss for heller å fortsette å leve og høste av naturen slik vi alltid har gjort, sier landsbyens talsmann James Wangi.

For langt unna. Med nysgjerrige landsbybeboere på slep viser han Erik Solheim landsbyen – et tyvetall enkle trehus på påler, laget av trestokker, bambus og palmeblader. Og vi får smake på fersk fisk fra innsjøen og stekt sago fra sagopalmen.

Det er dette de lever av: Høsting av skogens ressurser, litt enkelt landbruk, fiske og jakt.

En skolebygning har de også,

men ingen lærer. Og hjelp fra helsepersonell kan de om lag 300 innbyggerne bare drømme om. Det er altfor langt til nærmeste helsestasjon. Bare å komme seg til nærmeste vei, der man en gang om dagen kan støte på en lokal buss, tar åtte timer – med båt og til fots.

– Det er et paradoks at det er fattige landsbybeboere som disse som

Angrepet på vei hjem fra rettssak

«I 2004 da Steven Mela, en landsbybeboer fra Ihu-distriktet i Gulf-provinsen, var i en rettssak mot tømmersekskapet Rimbunan Hijau ble han fysisk trakassert av en gruppe menn. Under en bussreise fra hovedstaden tilbake til hjemstedet ble han plutselig trukket ut av bussen og angrepet av en gruppe på 8-10 menn.

– Jeg var alene ... de begynte å slå meg – overalt, de kom mot meg på denne måten ... sparket og slo ... med knyttnever og føtter med sko på.

Tømmerkontrollør Margaret Singadan kontrollerer tropisk tømmer før utskipping fra havna i Hoskins, slik at statskassa skal sikres de nødvendige avgifter.

skal bære byrden med å redde verdens regnskoger. For det er et faktum at de få lokalsamfunnene som foreløpig har gått inn for å verne skogen, har kommet dårligere ut av enn landsbyer som selger sine konsesjoner til tømmersekskaper, sier Conrad.

Han viser til det faktum at Papua Ny-Guinea har en avansert lovgivning som gir felles eiendomsrett til de som tradisjonelt har bodd i områdene, og der det følger også er opp til jordeierne selv – lokalbefolkningen – å velge mellom hogst eller vern.

Myndighetenes oppgave er å være en mellommann som skal sørge for at de fattige lokale jordeierne ikke blir utnyttet av hogstsekskapene. Ifølge avtalene skal sekskapene betale halvårlige avgifter til innbyggerne, basert på hvor mye tømmer de tar ut av skogen. Dette gir inntekter som enten fordeles til husstandene eller settes inn i felles prosjekter.

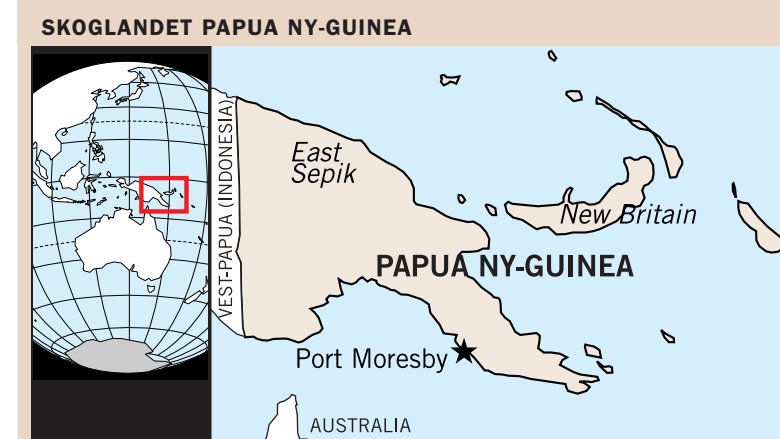
Slik er det i hvert fall i teorien. Men de færreste av de som er bosatt i skogområdene har utdanning ut over noen år på barneskolen. Stilt overfor mektige sekskaper og uforståelige avtaledokumenter føler de seg maktesløse. Svakheterne i denne beslutningsprosessen, som skulle vært basert på jordeierne «informerte samtykke», er hovedårsaken til at miljøorganisasjoner karakteriserer mesteparten av eksporten av regnskogtømmer fra Papua Ny-Guinea som «illeggal».

– I praksis er det myndighetenes representanter som etablerer de nye hogstkonsesjonene og presenterer avtalene uten at befolkningen egentlig får vite hva de innebærer. Siden kontrollen av hogstsekskapenes virksomhet er fraværende, blir de på den måten i større grad støttespillere for de utenlandske sekskapene enn befolkningens hjelpere, sier Regnskogfondets prosjekt-kordinator Rune Paulsen. ■

Det er et paradoks at det er fattige landsbybeboere som skal bære byrden med å redde verdens regnskoger.

Kevin Conrad, Papua Ny-Guineas «klima-ambassadør».

■ Papua Ny-Guineas totale landareal er på 46 millioner hektar. Det skogdekte området utgjør 39 millioner hektar, hvorav 15 millioner hektar (39 prosent) anses å være skog egnet til kommersiell hogst.

■ Av totalt 29 hogstkonsesjoner – på et område tilsvarende 3,5 millioner hektar, er alle satt bort til private hogstsekskaper. Skogindustrien er dominert av sekskaper eid eller kontrollert av malaysiske multinasjonale sekskaper. Fem sekskaper har kontroll over mer enn 80 prosent av markedet.

■ Årlig myndighetsgodkjent hogstkvote utgjør 3,9 millioner kubikkmeter tømmer, men den årlige hogst er nærmere 3 millioner kbm.

■ Tømmersekskapene betaler avgifter til staten og lokale jordeiere (lokalsamfunnene). Avgiften til jordeierne utgjør 10 kina per kbm, i royalty, 8 kina per kbm i utviklingsavgift og 14 kina per kbm, i kontanter og varebasert betaling.

■ Papua Ny-Guinea er verdens nest største eksportør av tropisk tømmer, etter Malaysia.

■ Cirka 2,5 – 3 millioner kbm. eksporteres. Av dette er om lag 2 millioner kbm. tropisk tømmer. Om lag 80 prosent av tømmeret eksporteres til Kina og cirka 10 prosent til Japan.

■ Skogsektorens bidrag til landets inntekter utgjorde om lag 5 prosent av brutto nasjonalprodukt.

■ Avgifter til staten fra tømmereksport utgjorde i 2005 130 millioner kina, tilsvarende 2,4 prosent av sentrale myndigheters inntekter.

■ Skogindustrien sysselsetter bare om lag 9000 mennesker.

Kilder: Papua New Guinea Forest Industries Association, Papua New Guinea Forestry Authority, PNG Government.

Kina har overtatt for Japan som det viktigste eksportmarkedet for Papua Ny-Guineas tømmer.

Kvinnene som bor med malaysiske menn i hogstleiren må tåle baksnakking og nedsettende kommentarer fra andre lokale innbyggere.

Temaet fortsetter neste side >>>

Papua Ny-Guinea får norske skogpenger

Problemer er ikke til hinder for å støtte landet, mener Solheim

PORT MORESBY (b-a): Papua Ny-Guinea vil få sin del av de norske skogmilliardene. Det forsikrer miljø- og utviklingsminister Erik Solheim etter et todagers besøk i landet i slutten av mai.

■ I PAPUA NY-GUINEA: GUNNAR ZACHRISEN

Det eksotiske, skogkledte landet nord for Australia, i verdensdelen Oseania var det fjerde og siste av verdens viktigste regnskogområder som den reiseglade norske ministeren har vært innom de siste månedene. Tidligere har han besøkt både Brasil, DR Kongo og indonesisk Sumatra.

– Det finnes bare noen svært få land i verden med store gjenværende regnskogområder. Blant disse er Papua Ny-Guinea så viktig at man må satse en del av pengene også her, sier Solheim.

Han mener at dette er nærmest selvsagt ut fra hvilke motiver som ligger bak stortingsflertallets støtte til opprettelsen av det norske «skogfondet». Men det gjenstår å se hvor mye bistand som skal gis, hva slags støtte og hvilke partnere Norge skal benytte i bistandssamarbeidet. I disse spørsmålene vil Solheim avvente ekspertenes råd.

Politisk vilje. Utviklingsministeren har et hovedsakelig positivt inntrykk etter sitt besøk der han har hatt samtaler med så godt som alle viktige politikere og miljøbyråkrater – med statsminister Michael Somare i spissen.

– Mitt inntrykk er at landets regjering har en svært god politisk vilje i disse spørsmålene. På den internasjonale arenaen er det Papua Ny-Guinea ved siden av Brasil som har vært det mest aktive landet, sier Solheim.

Han viser både til at Papua Ny-Guinea markerte seg under den internasjonale miljøkonferansen på Bali og at landet har inntatt en lederrolle blant regnskoglandene. Dette har skjedd til tross for at det fattige landet, som ligger på 137. plass på FN's indeks over menneskelig utvikling, er avhengig av viktige inntekter fra tommereksport. Nå ønsker imidlertid landets statsminister Sir Michael Somare heller at verden kompenserer landet for at det tar kostnadene ved å bevare skog.

«Alltid språk». Fra norsk side er man opptatt av at bistanden også må gi konkrete resultater i form av mindre avskoging – ikke bare i form av faglig bistand og nyetablerte institusjoner i hovedstaden. Men Solheim føler seg ikke helt trygg på Papua Ny-Guineas regjeringens evne til å iverksette tiltak rundt om i landet. Mange mener at landet har både inkompetente ledere, svake institusjoner og en omfattende korrupsjon.

– At det finnes problemer skal likevel ikke være til hinder for at vi yter en viss støtte. Jeg har knapt vært i noe utviklingsland hvor det ikke har vært store sprik mellom gode planer og reell evne til å sette planene ut i livet. Det synes å være den store utfordringen også i Papua Ny-Guinea, sier Solheim.

Se også bilde-serie fra Papua Ny-Guinea på våre nettsider www.bistandsaktuelt.no

Tveårsperspektiv? I første omgang

Papua Ny-Guineas statsminister Sir Michael Somare, her i møte med Erik Solheim, har vært en aktiv pådriver for å få på plass internasjonale markedsordninger som kan hjelpe skogrike land i å bevare sine skoger. I bakgrunnen klima-ambassadør Kevin Conrad. ALLE FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

LES MER:

www.rainforestcoalition.org

www.regnskogfondet.no

www.acfonline.org.au

en.wikipedia.org/wiki/Papua_New_Guinea

At det finnes problemer skal likevel ikke være til hinder for at vi yter en viss støtte.

Erik Solheim, miljø- og utviklingsminister.

mener han at det i hvert fall vil være aktuelt å støtte Papua Ny-Guineas arbeid med å lage gode nasjonale planer for skogforvaltning, samt landets internasjonale arbeid på samme område.

– De store utfordringene for landet vil bestå i å få på plass systemer for å levere praktiske resultater på bakken. Det vil ta tid. Men hvis Norge mener alvor på dette området, kan vi ikke tenke i ett- og toårsperspektiv. Vi må vurdere dette i hvert fall i et ti- eller tveårsperspektiv, sier Solheim. Han utelukker ikke at det kan bli utbetalt midler til Papua Ny-Guinea allerede i år – til arbeid med ulike nasjonale planer.

– Partner nummer én må være landets regjering. Ingen andre kan lage nasjonale planer, lover og regler, sier Solheim.

Derimot aviser han et bilateralt samarbeid. I stedet kan FN-systemet, Storbritannia eller Australia være mulige kanaler for den norske støtten.

Stor optimisme. I Papua Ny-Guinea råder det nå stor optimisme til at verden vil ta et krafttak for å bevare

Prognose: 83 prosent av skogen er borte om 13 år

Endringene i Papua Ny-Guineas skogområder skjer betydelig raskere enn tidligere antatt viser en ny rapport fra University of Papua New Guinea. Rapporten baserer seg på ferske sammenligninger av satellitt-bilder fra hele perioden 1972-2002.

Per 2002 anslås det at avskogingen tilsvarer et tap tilsvarende 1,4 prosent av landets skogdekke hvert år. Av naturskog som har vært tilgjengelig for industriell hogst, forsvant 2,6 prosent per år.

Den totale avskogingen var, per 2001, anslått til 362.400 hektar. Av skogen som var tilgjengelig for hogst per 1972 anslås det at 83 prosent vil ha blitt fjernet eller vil være ødelagt innen 2021. Til sammenlikning anslås det at 20 prosent av Amazonas-regnskogen har forsvunnet de siste 40 årene.

– Talsmenn for regjeringen må gjerne hevde at de ønsker at rike land skal betale dem for å bevare skogene, men hvis de samtidig tillat-

ter regnskogene, og landets presse gjør sitt beste for å bygge opp forventningene om at skogpengene snart vil strømme til det fattige landet. Det er også budskapet Solheim har fått servert både av myndigheter og miljøorganisasjoner.

Landets nye miljøvernminister, Benny Allen, en tidligere skolelærer fra byen Lae, forteller om sitt budskap til folket:

– Jeg reiser rundt i landet og ber folk om å verne skogen. Foreløpig har vi ikke penger til å støtte dere, men det vil komme, sier jeg. Budskapet mitt er at de kan gjøre, en innsats både for landet og for å redde verden. Verner dere skogen nå, så vil dere senere muligens få støtte av internasjonale bistandsgivere, sier jeg.

Trenger vaktbikkjer. Miljøorganisasjonene i landet motsetter seg ikke norsk støtte til myndighetene, men de er opptatt av det ikke bare er regjeringen som skal få støtte.

– I dette landet er det store utfordringer både i forhold til overvåking av avtaler holdes og i håndhevelse av lovene. Her kan ikke-stat-

ter at multinasjonale tømmerselskaper tar med seg alt som er tilgjengelig, risikerer man å bli stående igjen med kun det som fysisk utlignelig for utnyttning, skog som uansett aldri ville ha blitt hogd, uttalte rapportens hovedforfatter Phil Shearman til den australske avi-

På øya New Britain er nesten all skog hogget ned. Der regnskogens biologiske mangfold en gang rådet har enorme oljepalmeplantasjer overtatt.

lige organisasjoner spille en viktig rolle, sier Damien Ase, leder av Celcor, en organisasjon som blant annet bistår lokale jordeier i juridiske tvister med tømmehogstelskapsene.

Også det norske Regnskogfondet, som støtter Celcor, er skeptisk til en for ensidig norsk støtte til myndighetene i landet. Prosjektkoordinatoren for Asia i Regnskogfondet, Rune Paulsen mener at Papua Ny Guineas myndigheter per i dag har liten eller ingen kapasitet til å levere tjenester eller drive kontroll ute i distriktene.

– Regnskogfondet støtter selvsagt et norsk initiativ og bidrag, men vil på det sterkeste oppfordre til man har et langsiktig perspektiv på støtten, sier han.

Uten at man får på plass bedre systemer på myndighetssiden frykter han at det blir få konkrete resultater av arbeidet ute i felt.

– Myndighetenes plutselige interesse for å verne skogen bør få alarmklokkene til å ringe. Det gjenstår å se om deres uttrykte politiske vilje er reell, eller nok en gang et skalleskjul for å få tilgang til økonomiske ressurser, sier Paulsen. ■

PAPUA NY-GUINEA

■ Papua Ny-Guinea har om lag seks millioner innbyggere.

■ Størstedelen av befolkningen er melanesiere, men noen er også mikronesiere og polynesi-ere.

■ Hele 80 prosent av befolkningen lever av svedjorbruk med rydding, dyrking, flytting og nyridding. Ved nyridding brennes skogen ned.

■ Infrastrukturen er de fleste steder svært utviklet. De fleste lever svært spredt og er fordelt på over 800 språkgrupper.

■ Landet er et parlamentarisk demokrati og konstitusjonelt monarki (tilknyttet Samveldet av nasjoner (tidl. Det britiske samveldet)).

Sykepleier Fidelia øyner håp

Tiltak mot Malawis helsepersonellkrise har virket

LILONGWE (b-a): Tre år etter at Bistandsaktuelt møtte henne første gang, forteller sykepleier Fidelia Phiri (27) om små, men viktige fremskritt på jobb i Malawis helsevesen.

■ I MALAWI:

HANNE EIDE ANDERSEN

Da Bistandsaktuelt møtte henne i Lilongwe våren 2005, var Fidelia Phiri en nyutdannet og hardtarbeidende 24-åring, alene på nattevakt med ansvaret for 61 pasienter, på postoperativ avdeling ved Kamuzu Central Hospital. Phiri var en av mange helsearbeidere som følte krisa i det malawiske helsevesenet på kroppen. Mange av hennes kolleger hadde allerede rømt til Sør-Afrika og Storbritannia – på jakt etter bedre lønn og arbeidsvilkår.

I mai 2008 går hun fremdeles mange netter alene på jobb.

– Sykehuset har satt opp en ekstra tilkallingsstilling på natten, forteller 27-åringen.

– Men vi er avhengige av at noen som har fri, vil jobbe ekstra. Fremdeles må vi ofte jobbe alene. Men det er bedre enn i 2005, selvfølgelig.

Forbedringer. Det har også skjedd forbedringer når det gjelder forebygging av infeksjoner og smitteoverføring.

I 2005 hadde ikke sykepleierne rennende springvann for å vaske hendene.

– Vi måtte bruke de samme karene som vi brukte til å desinfisere instrumenter i. Nå har vi vasker til håndvask. Og så har vi fått flere traller, så vi slipper å bruke de samme trallene til skittent sengetøy, medisiner og utstyr på pasientrundene, forteller Fidelia.

De har også fått plastposer i søppelbottene, noe som har minsket risikoen for smitteoverføring fra sprøyter og annet avfall. Men fremdeles er det hyppig mangel på elementært utstyr.

Fidelia avsluttet ett års videreutdanning som jordmor i fjor.

– Hittil har jeg ikke fått praktisert. De fleste jordmødrene må jobbe ved andre avdelinger, på grunn av ressursmangelen.

Myndighetene har fordelt funk-

Lilongwe 2005: Som en av få fra sitt kull fra sykepleierskolen, hadde Fidelia Phiri valgt å ikke søke jobb i utlandet. FOTO: KEN OPPRANN

sjonene for et sentralsykehus i regionen med fire millioner mennesker, mellom Kamuzu Central Hospital og Bwaia Hospital. Sistnevnte har fødeavdelingen, og overjordmor Icilily Medi skulle gjerne hatt både Fidelia og flere i arbeid hos seg. Hennes 31 jordmødre må nå håndtere cirka 12 000 fødsler i året, eller rundt 30 fødsler i døgnet.

– Vi er som regel tre til fem mennesker på hvert skift. Ofte må vi håndtere flere fødsler hver samtidig. Mange kvinner må derfor være alene store deler av fødselen, sier Medi.

Mødre dør. 240 kvinner er innlagt ved fødeavdelingen i dag. De fleste må ligge eller sitte i gangene, for her er bare 109 senger. Prematuravdelingen ved landets største fødeavdeling, er på cirka 20 kvadratmeter, og har én kuvøse. Fødeavdelingen har kun én operasjonsstue tilgjengelig for keisersnitt og andre inngrep. Her dør i snitt én mor hver uke, og ett barn hvert eneste døgn, ifølge sykehusets egne tall.

Lilongwe 2008: Fidelia Phiri er fortsatt sykepleier i det offentlige helsevesenet: Her sammen med ektemannen Noah (34), datteren Jennifer (4) og Tenda (seks måneder). Til høyre barnepike Elisa Banda (15). FOTO: HANNE EIDE ANDERSEN

– Det er klart at mange av dødsfallene kunne vært unngått med mer personell og bedre utstyr, sier overjordmøren.

Lite lønnsloft. I 2005 var krisen i helsevesenet så omfattende at bistandsgivere (blant dem Norge) og myndig-

heter satte seg sammen og laget en omfattende slagplan. Med støtte fra blant annet Storbritannia ble sykepleierne gitt en lønnsøkning på 52 prosent, en ordning som i 2006 omfattet 5795 ansatte. Ifølge helsemyndighetenes egen evalueringsrapport fra mai 2007, ble den reelle lønnsøkningen fra 25 – 41 prosent.

Fidelia Phiris månedslønn steg fra 11 000 til 14 000 malawiske kwacha etter løftet. (Sistnevnte tilsvarer rundt 400 kroner måneden. Red.anm.)

– Men levekostnadene er høyere nå enn for tre år siden, påpeker hun. Også i Malawi har matvareprisene gått i været.

– Jeg får mindre for pengene nå enn i 2005, sier hun.

Allikevel har hun ikke vurdert å gå over til privat sektor eller å reise til utlandet.

– Myndighetene betaler for videreutdanning. I en ikke-statlig organisasjon må du selv betale kostnadene. Det er hovedårsaken til at jeg holder på denne jobben, forklarer hun. ■

College of Medicine tredoblet kapasiteten sin, fra 20 nye til nå nærmere 60 nye studenter i året.

CHAM, som støttes av norske Kirkens Nødhjelp, driver rundt 40 prosent av helsetilbudet i Malawi. ■

NESTEN 3000 SYKEPLEIERE

■ Malawiske helsemyndigheters personeltelling, viser at det er 2932 registrerte sykepleiere og jordmødre og 190 leger i hele landet. Landet har en befolkning på cirka 13 millioner.

■ Norge, med 4,7 millioner mennesker, hadde til sammenligning rundt 75.000 sykepleiere og cirka 18.500 leger.

HELSEPERSONELLKRISA

Nye tall viser at helsepersonellflukten fra Malawi er mindre omfattende enn før. Samtidig utdannes det langt flere nå enn for tre år siden. Men krisen er langt fra avblåst.

Helsedepartementets årsrapport for 2006/juni 2007, melder om en betydelig reduksjon i migrasjonen blant sykepleiere og jordmødre. Bare 13 dro utenlands i 2006, mot hele 103 i 2002 og 96 i 2005. I 2007 var tallet 30.

– Tallene må leses med en del forbehold, men alt tyder på at flukten til utlandet har bremsert kraftig opp. Det er helt klart at tiltakene som til nå er iverksatt, har hatt en viss effekt, sier ambassadesekretær Ragnhild Seip som jobber med

helsespørsmål ved den norske ambassaden.

– Flukten til ikke-statlige organisasjoner er også mye mindre, opplyser Fannie Kachale ved avdeling for reproduktiv helse i Helsedepartementet.

– Det største problemet nå, er at mange sykepleiere er borte fra jobb fordi de velger å videreutdanne seg, sier hun.

Utdanning ikke nok. De malawiske myndighetenes plan mot helsepersonellkrisen har hatt et tydelig fokus på opprustning av utdannings tilbudet. Planen støttes av Norge gjennom et samarbeid der både Kirkens Nødhjelp, Norsk Sykepleierforbund og seks norske høyskoler er ak-

tive partnere for malawiske institusjoner. Høgskolene er Diakonhjemmets høgskole og høgskolene i Vestfold, Telemark, Østfold, Akershus og Stord. Budsjettet er på 85 millioner kroner over fem år, og finansieres av utenriksdepartementet.

En evalueringsrapport fra mai 2007 viser at den norskstøttede satsingen på å utdanne flere sykepleiere har lyktes de siste årene. Både lege- og sykepleierutdanningene hadde økt kapasiteten sin betraktelig.

Det gjelder både for utdanningene i privat og offentlig regi. Mens organisasjonen CHAMs utdanningsinstitusjoner har mer enn doblet kapasiteten sin fra 205 til 463 studenter fra 2003 til 2006, har Malawis

Gigant-importen som uteble

Ambisiøs plan for landbrukshandel med Mosambik viser magre resultater etter tre år

MAPUTO/OSLO (b-a): Tollbarrierer ble fjernet. Tusenvis av småbønder skulle hjelpes. Historien om Norges soyaprojekt i Mosambik viser at politiske ambisjoner ikke alltid er lette å oppfylle.

■ I MOSAMBIK:
JAN SPEED

24. mai 2005 var en spesiell dag for bonde Ole Kristian Skallerud på Smedstad gård. Denne dagen kjørte en blankpolert svart regjeringsbil inn på gårdsplassen hans i Gjerdrum i Akershus. Et halvt dusin journalister flokket seg rundt daværende utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson i det hun steg ut av bilen. 90 tonn mosambikisk soya var nettopp blitt levert til gården.

Statsråden smilte pent ved siden av ku nr. 581 som nå skulle få seg et godt afrikansk måltid. Frafjord Johnson tok fram kniven og skar hull på den aller første sekken med soya. Blitslampene lynte, og Frafjord Johnson sa at hun visste at «bøndene i Mosambik er glade for denne muligheten til å øke inntektsgrunnlaget sitt».

– Denne første importen representerer en viktig start på det vi på sikt håper kan bli en større og viktigere importlinje fra Mosambik til Norge, sa statsråden til lokalavisen Romerikes Blad.

Både Felleskjøpet som stod for importen og Norad som finansierte tiltaket snakket om ambisjonene om å importere 50.000 tonn soya til Norge hvert år, en gang i fremtiden.

Store planer. Det var innføringen av «Null-for-MUL»-ordningen i 2002 som ga framdrift til prosjektet. Den innebærer at verdens minst utviklede land (MUL-landene) kan eksportere til Norge uten at handelen blir tollbelagt. Mens norske importører må betale toll på soya fra mellominntektslandet Brasil, slipper de tilsvarende toll ved import fra Mosambik.

I et Norad-notat ble prosjektideen bejublet: «Dette kan sende MUL-importen til værs», het det. Dessuten var det en god sak å markere seg på, både for statsråden og for det norske landbrukskorpset. For dette var en import som ikke rammet interessene til norske bønder.

Høsten 2003 dro Felleskjøpet i gang soyaprojektet med en forundersøkelse støttet av Norad. Ambisjonene var store. 5500 småbønder i Nord-Mosambik skulle få opplæring og såkorn for å sette i gang med produksjon av soyabønner. På sikt håpet Felleskjøpet og Norad at 50.000 tonn soya skulle importeres til Norge hvert år og brukes som kraftfôr.

Gulroten for Mosambiks småbønder var at Felleskjøpet skulle garantere en minstepris for hele soyaimporten. Samtidig skulle småbøndene, som tidligere i hovedsak dyrket mais, få opplæring i soyaproduksjon, organisering og enkel landbruksøkonomi. Opplæringen skulle gjennomføres i samarbeid med den amerikanske samvirkeorganisasjonen Cooperative League of the USA (Clusa).

Hva skjedd? Juni 2008: Siden pressejippoet i fjøset på Gjerdrum har

Bøndene i Ruace bruker stokker for å få soyabønnene ut fra kapslene.

FOTO: JAN SPEED

Statsråd Hilde Frafjord Johnson viser soyabønner fra Mosambik. Bonde Ole Kristian Skallerud (bak) og Felleskjøpets direktør Lars Fredrik Stuve fulgte seremonien.

FOTO: ROMERIKES BLAD/GEIR EGIK SKOG

det vært stille om prosjektet som skulle mangedoble Norges handel fra et av verdens fattigste land. Det har ikke kommet afrikansk soya til norske kyr. De store ordene og planene om norsk storimport av landbruksvarer fra Mosambik er lagt i arkivet.

– Så hva skjedd egentlig?

– Vi hadde store forhåpninger. Resultatet svarer ikke til de opprinnelige ambisjonene, men kanskje det er en suksess likevel, sier prosjektleder Kai Roger Hennum i Norske Felleskjøp i dag tre år etter.

Han viser til at det fortsatt er mange småbønder i Nord-Mosambik som har nytte av opplæringen de har fått og ennå får – takket være norsk finansiering og landbruks-samvirkets aktive rolle.

Overoptimistisk. Siden prosjektstart i 2003 og den første importen i 2005 har både det internasjonale markedet og det nasjonale markedet i Mosambik tjene betraktelig mer ved å selge til lokale kyllingprodusenter. Salg til norske bønder gjennom Felleskjøpet forblir et slags «nodmarked».

– Vi er fortsatt et sikkerhetsnett dersom det lokale markedet skulle svikte, sier administrerende direktør i Norske Felleskjøp, Lars Fredrik Stuve.

Ifølge ham er dette nå en muntlig avtale med Ikuru, det lokale innkjøpskontoret, som Norge støtter.

Overoptimistisk. Bøndene som nå plukker soya i Nord-Mosambik, vil kanskje få 1000 til 1500 tonn å selge i år. Det er tre ganger mer enn tidligere, men langt unna festtallene i fjøset på Gjerdrum. Om fem år håper man å nå 5500 tonn.

– Tallet på 5000 bønder som skulle få opplæring var nok litt overoptimistisk i begynnelsen. Jeg husker at jeg stilte spørsmålsteget da det ble skrevet, sier saksbehandler Carlos Rafa Mate som har fulgt prosjektet fra starten. Men det var først i 2007 at den norske ambassaden i Maputo overtok finansieringen og ansvaret for prosjektet fra Norad.

Antall småbønder som deltok i soyaprojektet gikk ned fra 2100 til 1270 i løpet av den treårige prøveperioden fra 2003. Men arealet med soya forble det samme, og avlingene per hektar økte.

Carlos Rafa Mate vil ikke være med på at prosjektet har vært mislykket.

– Vi har ikke lyktes i å oppnå de volumene som ble forespeilet, men vi har fått til et pilotprosjekt som viser at bønder i Mosambik kan produsere kvalitetssoya og at alle stegene fra planting til eksport til Norge har fungert, sier han.

Uvant med utviklingsland. Men saksbehandleren ved den norske ambassaden underslår ikke at det også har vært bistandsfaglige problemer med soya-prosjektet.

– Folkene som utformet prosjektet var ikke vant til å arbeide i utviklingsland, sier han.

I optimistisk ånd ble det ikke tatt nok høyde for problemene. Han viser til at utdanningsnivået er svært lavt på landsbygda i Mosambik.

– Mange av bøndene er analfabeter, og de kan ikke forskjellen på en eller tre hektar, sier Mate.

SOYA-PROSJEKTET

■ Den norske ambassaden i Mosambik har undertegnet en kontrakt med samvirkeorganisasjonen Felleskjøpet og Cooperative League of USA (Clusa) om støtte i fem år framover. Pris-lappen på soyaprojektet er på 22,5 millioner kroner.

■ Den offentlige norske støtten i prøveperioden utgjør om lag 4,5 millioner kroner. I tillegg kommer utgifter Felleskjøpet har hatt på prosjektet.

■ Prosjektet betraktes som et positivt tiltak av UD både fordi den åpner for import fra et fattig land, bidrar til fattigdomsreduksjon og har et kvinnefokus etter som flere kvinner engasjerer seg i soyadyrkingen.

Han viser til at soya er lett å dyrke, men at den må håndteres annerledes enn mais. Blant annet må man være svært nøye med tidspunktet for planting og innhøsting. Et annet problem var at de opprinnelige prosjektmrådene hadde dårlige veier, og at gårdene lå veldig spredt. I en slik sammenheng var det for mange som skulle få opplæring.

Lite nådig dom. Jordbruksekspertene påpeker at det er nesten umulig å få et tilstrekkelig inntjening av soyaproduksjon uten et tilstrekkelig volum. Ifølge Stephen Gudz innebærer dette økt areal per bonde – fra dagen

Bøndene må dyrke større areal.

Stephen Gudz, leder av landbruks-samvirke-organisasjonen Clusa i Mosambik..

3-5 hektar til minst 10-20 hektar.

– Dette fordrer en eller annen form for mekanisering, enten økte eller traktor, sier Gudz.

En vurdering av prøveperioden ble utført av Svein Jørgensen i Nordic Consulting Group (NCG) i slutten av 2006. Det var også han som på et tidligere tidspunkt hadde foreslått «prøveprosjekter»: Hensikten var å teste ut om det lot seg gjøre rent praktisk å dyrke soya for så å eksportere den til Norge.

NCG-konsulenten var lite nådig i sin oppsummering:

«Clusa og tilknyttede NGOer (...) har hatt lite suksess med sin støtte

til soyaproduksjon de siste tre årene, med overoptimistiske mål og dårlige resultater.»

Han ga svake karakterer til Clusas ledelse av prosjektet, og fastslår at flere av feilene som ble gjort var kjente og kunne ha vært rettet på tidligere.

Optimistisk. Likevel valgte Nordic Consulting Group å anbefale videre drift av prosjektet. I sin anbefaling skrev Jørgensen at dette er basert på at Clusa har fått «ny og mer profesjonell ledelse», og at fokus for det nye prosjektet er to geografisk velegnede områder.

Samtidig påpekte han at prosjektkostnadene er store i forhold til det de berørte bøndene kommer til å tjene.

I lys av dette fastslo NCG at det er viktig at prosjektets ledere i Clusa å dokumenterer de positive nasjonale ringvirkningene av prosjektet.

I år vil bøndene i Gurua-området trolig tjene i underkant av 3,2 millioner kroner på salg av soya. Utgiftene til prosjektet er på rundt fire millioner kroner i år. Ved prosjektets utløp i 2012 vil Norge ha brukt 27 millioner kroner på prosjektet. ■

Belinda kjøpte sykkel for soyabønner

RUACE (b-a): For to år siden plantet Belinda Alfredo soya-bønner på sin machamba for første gang. Den 44-årige kvinnen håpet å få overskudd nok til å kjøpe seg en sykkel. Det fikk hun. Og nå har hun satt seg nye, ambisiøse mål.

■ I MOSAMBIK:
JAN SPEED

Vi er i landsbyen Ruace i nærheten av byen Gurua i Napula-provinsen i Mosambik. Det er her det norskstøttede soyaprojektet nå drives på et konsentrert område.

I en periode på 1980-tallet startet en mosambikisk statsfarm sammen med brasilianske interesser soyaproduksjon i stor skala, men så kom borgerkrigen.

Krigen tvang småbønder som Belinda til å flytte. Alt kommersiell jordbruk stanset opp. Fortsatt er sårene etter krigen synlige: En rusten stridsvogn i høyt gress hilster oss velkommen ved innkjøringen til landsbyen. Den svære lagerhallen står ribbet for tak, vinduer og dør. De tidligere plantasjeboligene er forfalne og svarte av mugg.

«Ideelt for soya». Krigen stanset i 1992, og litt etter litt har småbønder begynt å dyrke små områder på tre til fem hektar. Det er 50.000 hektar tilgjengelig jord i dette området. Noen dyrker fortsatt mais. De fleste har gått over på soya.

Området er ideelt for dyrking av soya, mener landbruksorganisasjonene som er involvert i det norskstøttede soyaprojektet.

– Dette området er som en liten edelsten, med store muligheter, sier direktøren for Clusa, Stephen Gudz.

Samlet til møte. Samme dag som vi er i landsbyen er Belinda og de andre bøndene samlet til møte. De skal treffe en mulig kjøper av årets soya-avling.

En etter en reiser formennene seg og forteller hvor mange tonn de tror de vil få. Det samlede tallet kommer opp i over 1200 tonn. Det er i så fall bedre enn i fjor.

Kjøperen, Andrew Cunningham, som driver med kyllingoppdrett og slakt i Nampula lytter og noterer. Soya er den viktigste ingrediensen i kyllingfôr. Flere og flere i

Denne sykkel kjøpte Belinda Alfredo med overskuddet fra fjorårets soyaavling. Nå er det lettere for henne å komme seg ut på åkeren.

FOTO: JAN SPEED

Kyllingprodusent Andrew Cunningham er interessert i å kjøpe soya fra bøndene i Ruace.

FOTO: JAN SPEED

Farmerne har mer makt enn de selv innsir.

Stephen Gudz, leder av landbruks-samvirke-organisasjonen Clusa i Mosambik..

Se video om jordbruk og bistand i Mosambik på www.bistandsaktuelt.no

Mosambik kjøper kylling. Det er kjøtt som etterspørres av den voksende middelklassen i et land som har en sterk økonomisk vekst. Kyllingbonden med bakgrunn fra Zimbabwe trenger store mengder soya, som han har måttet importere fra Brasil eller Sør-Afrika. Helst vil han kjøpe det lokalt.

Pris og sekker. – Det store spørsmålet for oss er pris, og sekker som vi

kan pakke soyabønnene i, forklarer Ramos Vos, en av bøndene.

Cunningham reiser seg og svarer at han kan komme med sekker og en lastebil.

– Det er et langsiktig forhold jeg er ute etter, forklarer han forsamlingen.

Cunningham understreker at han er kyllingprodusent, ingen mellommann eller handelsmann.

– Jeg produserer kyllinger og

trenger 1500 tonn soya. Men jeg må være ærlig og si at jeg foreløpig bare kan kjøpe 400 tonn. Vi kan begynne «en dans» om prisen. Dere begynner høyt og jeg begynner lavt, sier Cunningham. For han setter seg, kommer han med sitt første bud.

– For å være ærlig, verdensmarkedsprisen på soya er høy! Jeg mener at en rettfærdig pris er 10 meticaís (rundt to kroner) per kilo.

Belindas krav. Flere menn griper ordet og klager over tilbudet. Så reiser Belinda Alfredo seg:

– Vi har sluttet å dyrke mais for å dyrke soya. Det betyr at vi må nå kjøpe mais. Jeg mener vi må kreve 12,5 meticaís, og at kjøperen må forplikte seg til å ta hele partiet, slår hun fast.

En litt eldre bonde, Jorge Chacane, er ikke helt enig. Han mener det er typisk for mosambikiske småbønder å klage:

– Da vi begynte å dyrke i fjor fikk vi sju meticaís. Dersom vi nå selger for 10 og ikke for 12,5 som vi hadde håpet, blir vi ikke glade, men vi vil nok fortsette å produsere soya. I år vil jeg trolig tjene 700 dollar på soya. Det er ikke ille, sier han.

Gjennomsnittslønnen for en småbonde i Mosambik er 170 dollar i året.

Har mer makt enn de tror. Det blir ikke tatt noen avgjørelser om salg på møtet, men diskusjonen er i gang. En del av prosjektet er å lære bøndene å forhandle, drive forretninger og til å organisere seg.

– Farmerne har mer makt enn de selv innsir. Alle vil ha deres soya. De vet ennå ikke hvordan de skal bruke den makten, mener Stephen Gudz.

Vil kjøpe bil. Belinda Alfredo er en av de dyktigste bøndene. Hun viser oss sin machamba – den fem hektar store åkeren som hun driver med litt innleid arbeidskraft. I år vil hun få 1400 kilo med soya per hektar.

– I fjor drømte jeg om å kjøpe en sykkel. Og det fikk jeg. Siden soyaen har gitt meg en sykkel, så forblir jeg lojal mot soyaen. Nå vil jeg at soyaen skal skaffe meg en motorsykkel, og senere en bil, sier den ambisiøse bonden.

Kjøperen Cunningham fikk ikke tilslag på kjøpet. Soyaen ble solgt til en annen kyllingbonde – til 14 meticaís per kilo. Ifølge Stephen Gudz er det fire ganger prisen på mais. ■

Lyset går i det sørlige Afrika

Sør-Afrikas kraftkrise og strømrasjonering gir trøbbel for hele regionen

JOHANNESBURG (b-a): Den dramatiske strømmangelen i Sør-Afrika rammer sykehus, næringsliv og familier i hele det sørlige Afrika. Forsyningsproblemene legger en demper på økonomisk vekst og tvinger fram strømrasjonering. Nå jakes det intenst på nye energikilder, deriblant atomkraft.

KRAFTKRISE

■ I SØR-AFRIKA: WILSON JOHWA

Både planlagte og uventede strømmangelen har skapt trøbbel. Krisen truer investeringstempoet, særlig i den kraftkrevende råvarebaserte industrien, som utgjør de viktigste arbeidsplassene og hovedinntektskilden for hele regionen.

Strømleverandørene i regionen samarbeider gjennom den sørafrikanske kraftbørsen Southern African Power Pool (SAPP). Dette nettverket ble opprettet i 1995 for at ni land – Sør-Afrika, Zimbabwe, Malawi, Zambia, Namibia, Mosambik, Swaziland, Lesotho og Tanzania – skulle kunne selge overskuddsstrøm til hverandre.

Den gangen hadde Sør-Afrika, som er den største økonomiske aktøren, et stort overskudd av strøm som kunne forsyne alle de mindre landene. Imidlertid brukte SAPP og Sør-Afrika opp hele sin strømsreserve i fjor. Underskuddet er for øyeblikket på solide 1000 megawatt – tilsvarende to og en halv gasskraftverk som Kårstø.

Rabalder. Mangelen på elektrisitet kom som en overraskelse for mange ved utgangen av fjoråret, da mediene begynte å sette fokus på problemet. Det kom fram at Sør-Afrika ikke hadde klart å bygge opp et fungerende privat kraftmarked. Samtidig hadde myndighetene gjennom flere år oversett anbefalingene fra det dominerende kraftselskapet Eskom om å investere i større kapasitet for å takle svingningene i markedet.

Det viste seg også at Eskom, som er eid av staten, ikke hadde store nok kullreserver til å opprettholde full drift av sine kraftverk.

Disse avsløringene skapte offentlig rabalder. Det oppsto raskt krav om at politiske ledere måtte gå av. Blant dem som kom i skuddlinjen var visepresidenten, som tidligere hadde vært energiminister. Etter hvert som avsløringene dukket opp ble folk bare mer og mer irriterte. Det toppet seg da den sittende gruveministeren foreslo at landet kunne spare strøm om bare sørafrikanerne gikk tidligere til sengs.

Strengt tiltak. Den sørafrikanske strømleverandøren Eskom har nå innført tiltak for å spare 3000 megawatt strøm innen 2012, for å unngå fullstendig sammenbrudd i forsyningen. Målet er å redusere etterspørselen med ti prosent i alle sektorer i Sør-Afrika.

Nylig la Eskom fram sin plan for å regulere belastningen på strømmettet. Planen innebar at hele områder i Johannesburg ville bli strømløse i inntil fem timer om gangen. Men kun fire uker senere trakk Eskom planen tilbake og annonserte

Gigant-selskapet Gold Fields, Sør-Afrika nest største gullgruve, informerte i februar om at de muligens må si opp 6900 ansatte og skrinlegge et stort nytt prosjekt. Årsaken var kraftselskapet Eskoms beslutning om å kutte med 10 prosent i strømforsyningen.

FOTO: SCANPIX/EPA/JON HRUSA

ØKONOMI

at de kom til å utsette planene om såkalt utjevning av strømbelastningen. Folk må likevel fremdeles regne med nødkutt nå og da.

Samtidig har strømkrisen også gitt opphav til en ny bransje. Nesten over natten dukket det opp annonser for aggregater, samtidig som det blir avvertet om strømsparende innretninger for blant annet varmvannsbereidere. Lokale myndigheter tilbyr innbyggerne energisparepærer, samtidig som de prøver ut solcelledrevne trafikklyk.

Rammer næringsdrivende. Svært alvorlig er det også at strømmangelen har tvunget det sørafrikanske Eskom til å redusere strømleveransene til nabolandene. For mange av dem er det en betydelig utfordring. Botswana er for eksempel avhengig av å få hele 75 prosent av sin strøm fra Sør-Afrika. Først om to til tre år forventes det at Botswana over sin egen produksjon, etter at utvidelsen av landets største kraftstasjon står ferdig.

Frem til da er det småskala næringsdrivende, som Liakat Khan, som er de største ofrene for strømsparingen. Khan er opprinnelig fra Bangladesh og eier fire internett-ka-

Myndighetene har gjennom flere år oversett anbefalingene om å investere i større kraftproduksjon.

Eskom's direktør **Jacob Maroga** på en pressekonferanse i april i år. – Sør-Afrikas kraftkrise kan komme til å vare i mange år hvis ikke etterspørselen synker, uttalte Maroga.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/SIPHIWE SIBEKO

feer. Han forklarer at strømbudene sender kostnadene hans i været i et land der internett-bruken er i en startfase.

– Hvis strømmen blir borte i én time, mister vi minst to timers drift, og jeg har ikke nok penger til å kjøpe et aggregat, sier han.

Må importere fra DR Kongo. Zambia, med sin kobber- og koboltindustri, er en tidligere nettoeksportør av kraft. Landet importerer nå strøm fra Den demokratiske republikken Kongo for å bote på strømmangelen.

For øyeblikket bistår kinesiske eksperten landet med å øke kapasiteten til å produsere kraft. Men det er så store mangler at det er tøft å forsyne vanlige husholdninger.

– Ingen kan spare strøm hele dagen. Det kan være at vi har strøm om morgenen og ingen om ettermiddagen eller kvelden, det varierer, sier Angel Zulu, som bor i Lusaka.

Sykehus rammes. I det kriserammede nabolandet Zimbabwe, som ikke evner å betale for importert strøm,

må strømforsyningen kuttes i seks til åtte timer hver dag. Sykehusene er blant de som er verst rammet, de kan verken planlegge operasjoner eller få vasket klær og sengetøy.

– Husholdninger har vært nødt til å gå tilbake til mer pålitelige metoder for matlagning. Vi er i ferd med å utrydde skogen vår fullstendig fordi vi ikke har strøm, sier Stella Olberry, «helseminister» i opposisjonens skyggeregjering.

Imidlertid er det ingen stans i gruveproduksjonen, spesielt ikke for platina. Ironisk nok har hovedprodusenten, sørafrikanske Implats, vært utsatt for mer strømforsyningsproblemer hjemme i Sør-Afrika enn i Zimbabwe, der de betaler et tilleggsbeløp i amerikanske dollar for å få garanterte strømleveranser.

Bygger atomkraft. Namibia, som er avhengig av Sør-Afrika for omtrent halvparten av sin kraftforsyning, har hastverk med å finne alternativer for krisen slår til for fullt. Forrige måned la Afrikas største uranprodusent siste hånd på planene om å bygge sitt eget atomkraftverk.

I Malawi står det derimot bedre til. Med et underskudd på omlag 10 megawatt, forventer landet å kunne produsere nok strøm allerede om to måneder, når to vannkraftgeneratorer er ferdig reparert.

Sør-Afrikas skyld. Det har hittil ikke vært noen tydelige politiske eller mellomstatlige konsekvenser av den regionale strømkrisen. Strømleverandørene betaler i det stille prisen for at de har overlatt retten til å håndtere strømforsyningen til Eskom.

– Det er Sør-Afrika som er synderen her. Hvis man ønsker å få til noe politisk, må man konfrontere Sør-Afrika, men det er ingen av disse landene som er i stand til å sette slike krav, sier økonomen Iraj Abedian.

Eskom sier at eksport bare står for omtrent fem prosent av produksjonen, mens kontraktfestede forpliktelse krever at de må fortsette å levere strøm til nabolandene. Enkelte land, som Lesotho og Swaziland, er nesten totalt avhengige av sørafrikanske leveranser. Likevel må Sør-Afrika bote på underskuddet ved å importere strøm fra DR Kongo og Mosambik.

Uppopulær eksport. Varselet om at man muligens må støtte andre land med strøm har ikke falt i god jord hos lokalbefolkningen, særlig ikke siden Eskom for en tid tilbake kunnegjorde en 53 prosents økning i strømprisene, delvis for å kunne finansiere investeringene sine.

Dette skjer i en situasjon med økt rentenivå og høyere mat- og brennstoffpriser. Samtidig frykter ekspertene konsekvensene dersom Eskom ikke klarer å gjennomføre en slik sårt tiltrengt prisøkning. Internasjonale rating-byråer vil skyve dem nedover på listene og gjøre det vanskelig å skaffe økonomiske investeringsmidler.

I Eskom har de så vidt påbegynt sitt femårsprogram for å få et oppsving i strømproduksjonen. Programmet forventes å koste 343 milliarder rand (223 milliarder kroner). Nesten ytterligere én trillion rand (650 milliarder kroner) vil bli brukt over de påfølgende tjue årene på vanlig og atomdrevet kraftproduksjon.

Mindre vekst. Økonomer tror at begrensinger i strømforsyningen, sammen med en stadig stigende inflasjon og en global nedgangsperiode vil dempe veksten i Sør-Afrikas økonomi til mellom tre og fire prosent i år, mot gjennomsnittlig fem prosent hvert år de siste fire årene.

Det er også bekymringer for at planlagte fremtidige investeringsprosjekter i forbindelse med VM i fotball i 2010 vil få lide, der Sør-Afrika er vertsnaasjon. Men regjeringen har kommet med forsikringer om at krisen ikke skal ramme mesterskapet.

Alternativ energi. Offentlige tjenestemenn har tatt til orde for at Sør-Afrika må benytte denne krisen til å tenke nytt rundt rene energikilder, som for eksempel vindkraft. Som en del av sin planlagte utvidelse kommer Eskom til å investere 1 million rand i et 100 megawatts vindmølleanlegg, samtidig som de vurderer å opprette en stasjon for solenergi.

Kraftkrisen har lagt en demper på nasjonens optimisme som fra før av begynner å bli skrøpelig på grunn av regjeringens handlingsklammelse når det gjelder tiltak mot kriminalitet og usikkerheten rundt valget og det politiske vaktskiftet om ti måneders tid. ■

Det er Sør-Afrika som er synderen her. Hvis man ønsker å få til noe politisk, må man konfrontere Sør-Afrika.

Iraj Abedian, økonom

MW står for megawatt eller tusen kilowatt. Det er betegnelsen som brukes om effekt (ytelse). Megawatt brukes om en kraftstasjon eller ytelsen til et aggregat, om belastningen eller uttak av strøm i øyeblikket. 1000 elektriske ovner, hver på 1000 watt bruker 1 MW. Kilde: Nord Troms Kraftlag

Iran bistår Bolivia

Bolivia og Iran skal styrke sitt samarbeid innen olje og gass, går det frem i en pressemelding fra nyhetsbyrået IRNA. Bolivias spesialutsending, Carlos Garcia, besøkte Teheran i begynnelsen av juni etter at de to landene inngikk en samarbeidsavtale i fjor.

President Mahmoud Ahmadinejad mener det søramerikanske landet kan komme til å nytte godt av den verdifulle erfaringen Iran har innen petroleum. Iranerne vil også gå annen bistand til Bolivia, blant annet til jordbruket. Bolivia er forøvrig en del av det norske bistandsprogrammet Olje for utvikling. ■

Bankene ser til Afrika

De internasjonale bankene kaster blikket mot Afrika etter problemene i det europeiske og amerikanske utlånsmarkedet, skriver Financial Times. Den økonomiske veksten og høye forventinger for fremtiden gjør at en rekke banker nå vurderer å øke utlånsaktiviteten i land som Kenya, Uganda og Tanzania.

For bare et tiår siden lå banktjenestene i Afrika sør for Sahara nede og lånefinansiering av hus var bare mulig for noen få mennesker i samfunnet. Barclays, Standard og Stanbic er tre av de store internasjonale bankene som nå konkurrerer om kundene i middelklassen i Øst-Afrika. ■

IMF gransker spekulantene

Det internasjonale pengefondet skal granske årsakene bak spranget i både olje- og matpriser. Den fortsatt ferske IMF-direktøren Dominique Strauss-Kahn understreker at analysen også vil ta for seg rollen til finansspekulantene.

– Hvor viktig er dette og hvor stor påvirkning har de på markedet, er noe av det vi må undersøke nærmere, sa han til pressen under et IMF-møtet i Osaka i Japan nylig.

Han påpekte at det var uklart hvor stor rolle spekulantene har hatt, men at flere av ministrene i de mektige G8-landene ønsket at fondet skulle se nærmere på nettopp dette. ■

Utviklingslandene takler krisen

Finanskrisen har sendt sjokkbølger gjennom høyinntektslandene det siste året, men utviklingslandene har klart seg relativt godt, sier en ny rapport fra Verdensbanken.

Kina hadde nok en gang tosfifret økonomisk vekst i året som gikk, og de nye økonomiene hadde investeringer tilsvarende en billion amerikanske dollar eller 5000 milliarder kroner, ifølge rapporten Global Development Finance 2008.

Det er forventet at den økonomiske veksten i utviklingslandene vil synke fra 7,8 prosent til fortsatt sterke 6,5 prosent. Til sammenligning er det forventet at USA og andre høyinntektsland vil ligge på mellom en og to prosent i økonomisk vekst. ■

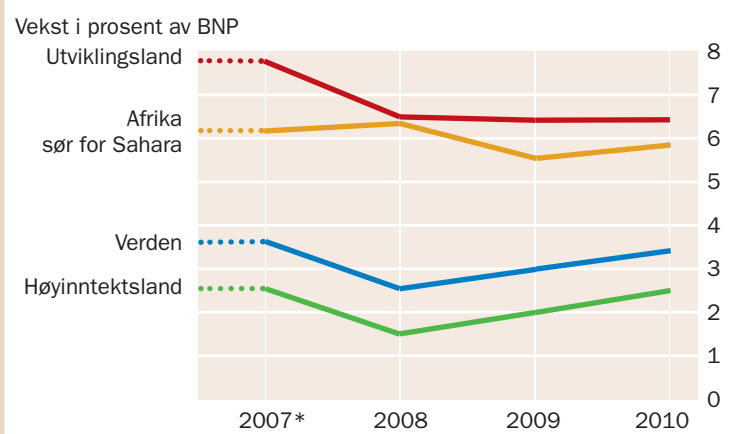
Investeringer krever fred

Næringslivsnyhetene fra Det palestinske området står vanligvis ikke i ko, men nylig møttes 2000 deltagere til en stor investeringskonferanse i Betlehem. I to dager ble det avholdt møter og foredrag om ulike investeringssektorer, som høyteknologi, bygg- og anlegg, turisme og annet, ifølge The Economist.

Ifølge arrangørene ble det gjort avtaler tilsvarende 1,4 milliarder dollar på konferansen. Flesteparten av avtalene lå imidlertid allerede i løypa fra før, slik som en 650 millioner dollar investering gjort av mobilselskapet Wataniya. Men det var ikke til å komme bort fra at fremtidige investeringer og den økonomiske situasjonen, er avhengig av en ting: fred, skriver Economist. ■

3 MÅNEDENS STATISTIKK

ØKONOMISK VÆRVARSEL

*) Reell

Kilde: Verdensbanken, rapporten «Global development finance»

Utviklingsmeldingen må bekrefte viktige prinsipper

Av Dagfinn Høybråten, KrF

DET ER STORE FORVENTINGER i KrF til den nye utviklingspolitiske stortingsmeldingen. Den må bekrefte viktige bistandsprinsipper. Og det varsles at den skal ha et bredt fokus. Det støtter vi. Bistand er et viktig virkemiddel, men skal man bekjempe fattigdom, må man også legge til rette for at fattige land kan komme inn på verdensmarkedet. Handel, bistand, gjeld og anti-korrupsjonsarbeid er alle viktige komponenter i fattigdomsbekjempelsen.

Politikken må ses i sammenheng. Det blir derfor spennende å se hvilke anbefalinger det offentlig oppnevnte «utviklingsutvalget» kommer med når det på sensommeren legger frem sin rapport om sammenhengen i norsk politikk overfor utviklingsland. Det er bred enighet om viktige hovedlinjer i norsk utviklingspolitikk, men noen klare dreininger fra den rød-grønne regjeringen skaper bekymringer i KrF. Det har jeg også registrert i deler av bistandsmiljøet for øvrig.

STATSMINISTEREN HAR proklamert at regjeringen skal bruke de store pengene på de store oppgavene. Global fattigdomsbekjempelse er i høyeste grad en slik oppgave. Det er positivt at den rød-grønne regjeringen har videreført opptrappingsplanen av bistandsbudsjettet, selv om den har sviktet sitt eget Soria Moria-løfte om at bistanden «når målet om 1 prosent av BNI og at innsatsen deretter trappes ytterligere opp i perioden».

I realiteten er det grunn til å frykte at Regjeringen nå kan komme til å uthule hele opptrappingsplanen for bistand – og en-prosent-målet. Den mest aktuelle utfordringen er klimasatsingen for å redusere oppsamlingen av drivhusgasser i atmosfæren. Den menneskeskapte del av klimaproblemet må rike land må ta hovedansvar for, og KrF har vært en pådriver for regnskogsatsingen på tre milliarder årlig. Men hvis Regjeringen gjør alvor å ta disse milliardene fra bistandsrammen, kan konsekvensene for utviklingsbistanden til de fattigste bli dramatiske.

Utviklingsministeren forsikrer om at det ikke vil bli en kronemindre til tradisjonelle bistandsformål, men problemet er bare at hvis han neste år presser inn 3 milliarder til klimatiltak under en bistandsram-

Røntgenfotografering i Malawi. Ifølge Dagfinn Høybråten har den rød-grønne bistandspolitikken ført til at både helse og Afrika er blitt nedprioritert.

FOTO: KEN OPPRANH

DEBATT

me på en prosent av BNI, så vil bistanden til regulær utviklingsbistand falle ned til ca 0,88 prosent av BNI neste år. Dette er enkel matematikk, men det kan få dramatiske konsekvenser. Hvis alle giverland tok til tilsvarende beløp eller prosentandel av BNI fra bistandsrammen til klimatiltak, ville det tatt bort mellom en tredjedel og halv-

parten av all internasjonal utviklingsbistand. Konsekvensen for bistanden til verdens fattigste ville vært dramatisk!

I et slikt perspektiv blir det tankevekkende at utviklingsministeren stadig minner om at vi ikke må se oss blind på tall og presenter. Vi er selvsagt enig med ham i at det er viktig å fokusere på hvordan bistan-

den brukes. Derfor forsøker KrF ved enhver anledning å påvirke hvordan vi bruker pengene.

SELV OM VI STÅR SAMMEN om mye i utviklingspolitikken, må vi påtale utviklingspolitiske feilprioriteringer fra den rød-grønne regjeringen. Listen over dem blir dessverre stadig lengre. La meg nevne noen.

■ Fattigdomsorienteringen – som Norge alltid har vært en kompromissløs forkjemper for – har blitt betydelig svekket. Vi forventer at

den nye stortingsmeldingen slår fast at de fattigste skal prioriteres

■ Tradisjonelle og viktige felter som helse og utdanning er tatt ut av listen over prioriterte satsningsområder.

■ Regjeringens fokus på oppfølgingen av FNs tusenårsmaal er for svak.

■ Oppmerksomheten er flyttet fra de fattige u-land i Afrika til mellominntektsland i Latin-Amerika og Asia.

■ Regjeringen svekker den geo-

grafiske konsentrasjonen, som også er viktig for å opparbeide landkunnskap og sikre kvalitet og utviklings-effekt.

■ Handlingsplanen for utviklings-samarbeid på landbrukssektoren følges ikke aktivt opp, tross enstemmige presiseringer fra Stortinget.

■ Og et ferskt eksempel: Mens Stortinget behandler regjeringens stortingsmelding om kvinners rettigheter og likestilling, foreslår regjeringen å kutte i årets bevilgning til samme formål i revidert nasjonalbudsjett.

VI SER OGSÅ FREM TIL at Stortinget får muligheten til å ta del i diskusjonen om hvilke land og områder som skal prioriteres. Dessverre dreies nå innsatsen bort fra gamle samarbeidsland – som for eksempel Bangladesh, hvor utviklings-samarbeidet nå i realiteten avvikes – og over til andre områder, uten at Stortinget reelt har vært tatt med på råd. KrF vil ha større konsentrasjon om de fattigste landene – særlig i Afrika.

En gjennomgangsmelodi for utviklingsministeren har vært at Norge skal drive med det vi er gode på, det vil si miljø, likestilling, petroleum og fred og godt styresett. Indirekte underslås norsk kompetanse på viktige områder som utdanning, helse, landbruk, osv.

Men det er en annen fare som er enda større: Det er at selve tenkning om hva bistanden skal gis til blir forvridd. Verden har lang erfaring i hvor galt det kan gå når bistanden styres ut fra giverlandets interesser for å promotere egen teknologi og eksport, i stedet for å la bistanden være mottakerorientert – og sikte seg inn på det som er viktigst for våre samarbeidsland. Vi har sett nok eksempler på at giverlandets egeninteresser fører til at fokus flyttes bort fra de fattigste landene og over til mer kjøpekraftige u-land. Og prinsippet om bistand skal være ubundet (ikke bundet til kjøp av giverlandets egne varer og tjenester) blir lett undergravd.

Stortingsmeldingen om utviklingspolitikk må bekrefte disse viktige prinsipper for norsk utviklingspolitikk. Vi ser frem til en god og levende diskusjon om dette viktige feltet. ■

Dagfinn Høybråten er leder av Kristelig Folkeparti.

Bruk 1 prosent av Statens pensjonsfond i fattige land

Av Kjell Roland, Norfund

UTENLANDSINVESTINGER I Afrika har vokst fra 9 milliarder amerikanske dollar i 2000 til 36 milliarder dollar i 2007 og utgjør nå 20 prosent av investeringene i realkapital. Sammen med den utenlandske kapitalen kommer kompetanse, teknologi og ofte også markedsadgang. Investeringene er imidlertid konsentrert om olje, gass og gruveindustrien, og svært ujevnt fordelt mellom land og innbyggere i de ulike landene.

DETTE ER BAKGRUNNEN for at presidenten i Verdensbanken, Bob Zoelick nylig foreslo at de såkalte Sovereign Wealth Funds, som vårt eget pensjonsfond, burde avsette 1 prosent av sin kapital til investeringer i

DEBATT

Afrika sør for Sahara. Norfund, statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland, ble opprettet for 10 år siden med nettopp denne begrunnelsen.

De siste årene har Kina investert flere titalls milliarder dollar i Afrika, særlig innenfor energi og gruveindustri. Kina investerer på bred basis, primært for å få tilgang til viktige råvarer. Landet har fulgt opp disse kommersielle investeringene med å sette opp et nytt investeringsfond for Afrika med 5 milliarder dollar i regi av China Development Bank. Det er ingen hemmelighet at også disse investeringene gjøres på en måte som skal støtte opp om Kinas

kommersielle og strategiske investeringer i regionen. Det kan også stilles spørsmål ved de etiske og miljømessige sidene ved investeringene. Likevel representerer de en betydelig tilskudd til den kapitalen som er tilgjengelig, og sammen med kinesernes evne til å gjennomføre prosjekter fører de til at det bygges veier og infrastruktur.

Med den kinesiske tilstedeværelsen reduseres avhengigheten av vestlige givere. Vesten holder på å komme i bakleksa i forhold til land som Kina og India, og bistanden erstattes mer og mer av kommersielle investeringer som motor for utviklingen i Afrika.

I NORGE BØR VI reise en diskusjon om investeringer i utviklingsland i tilknytning til de etiske retningslinjene for pensjonsfondet. En nærliggende tanke er at vi bør gi 1 prosent i bistand og investere 1 prosent av pensjonsfondet i fattige land. Men på samme måte som med bistanden, er det ikke bare snakk om volum, men like mye om hvordan det gjøres for å sikre kvalitet. Det er skadelig å kaste bort kapitalen på usikre og lite lønnsomme prosjekter på samme måte som det er skadelig med en bistand som skaper avhengighet og korrupsjon.

Norge kan blant annet gjøre stor forskjell gjennom utbygging av fornybar energi. Utviklingsland må mangedoble tilgangen på energi for å vokse ut av fattigdommen. Norge har gjennom sin kompetanse på

vannkraft og annen fornybar energi muligheten til å bidra til utvikling uten at det globale klimaet belastes. Statkraft og Norfund har gjennom sitt felles eide selskap SN Power vist i praksis at dette er mulig - og lønnsomt. SN Power produserer i dag strøm tilsvarende forbruket til mer enn 6 millioner mennesker i de landene selskapet opererer, og sparer gjennom dette utslipp av nesten 2 millioner tonn CO₂. Planene er å fordoble dette over de neste fem årene. SN Powers suksess har gjort at en rekke andre norske energiselskaper vurderer å sette opp selskaper for å starte tilsvarende utbygginger av ny vannkraft.

STATEN BØR FINNE måter å stimulere flere norske aktører til å bruke sin kompetanse for å løse Afrikas

energiproblemer, og samtidig vise vei i klimapolitikken. Ikke minst er det viktig å demonstrere for utviklingslandene at miljøvern ikke nødvendigvis er en begrensning for utviklingen, men kan forenes med sterk vekst.

Skal Statens pensjonsfond investere mer i Afrika og andre fattige land, må dette gjøres på en måte som sikrer at vi skaper verdier både i landene der vi investerer og for fremtidens norske pensjonister, samtidig som risikoen er håndterbar. Vi må tenke oss godt om og lete etter måter å gjøre det på som skaper noe ekstra i stedet for å stille oss i kø etter Kina og Verdensbanken. ■

Kjell Roland er administrerende direktør i Norfund.

HVEM HVA HVOR I ALL VERDEN?

- Hvem er dette?
- Hvem var regissør for filmen «Hotel Rwanda»?
- Hvilket dyr er det største som noensinne har levd?
- Fra hvilket land kommer Khaled Hosseini som skrev boken «Drageløperen»?
- Hva er offisielt språk i Burkina Faso?
- Hvor høyt er Afrikas høyeste fjell?
- Hva heter verdens fjerde største øy?
- Fra hvilket land kommer friidrettsutøveren Hicham El Guerrouj?
- Hvilket tropisk værphenomen har et navn som egentlig henviser til «Jesusbarnet»?
- Hvilket metall lages av mineral bauxitt?
- I hvilket litterært verk finner vi figuren Mowgli?
- Hvem vant fredsprisen i 1972?
- Hva heter Vest-Saharas frigjøringsorganisasjon?
- I hvilken indisk by ligger mausoleet Taj Mahal?
- I hvilken fjellkjede ligger verdens høyeste fjell?

16. Hvilken øy het tidligere Formosa?
17. Hva kalles den jødiske nyttårs-høytiden?
18. Hvilken er den lengste elven i Afrika?
19. Hvilket land ble tidligere kalt Abyssinia?
20. Når var Høyres tidligere leder Jan Petersen ansatt i Norad?

Svarene finner du nederst på siden.

Spørrespalten er laget av Ba-Musa Ceesay

TRE EKSPERTNØTTER:

- Hva er det lokale, offisielle navnet på hovedstaden i Myanmar (tidligere Burma)?
- Når døde den britiske imperialisten Cecil John Rhodes?
- Hvilket land ble selvstendig (fra Australia) 16. september 1975?

SVAR:

- Alt rett:** Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
- 15-19:** Verden trenger deg.
- 10-14:** Du kan se framtiden lyst i møte.
- 5-9:** Ikke så verst.
- 1-4:** Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
- 0:** Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde på i år?

1. Den guatemalianske maya-aktivist og fredsprisvinneren Rigoberta Menchu.
2. Terry George.
3. Blåhval.
4. Afghanistan.
5. Fransk.
6. 5895 m.o.h. (Kilimanjaro)
7. Madagaskar.
8. Marokko.
9. El Niño.
10. Aluminium.
11. Jungeboken.
12. Det var ingen pris dette året.
13. Polisarfo.
14. Agfa.
15. Himalaya.
16. Taiwan.
17. Rosh Hashana.

SVAR PÅ EKSPERTNØTTER:

1. Naypidaw.
2. 1902.
3. Papua Ny-Guinea.

Haiti – historia bak matprotestane

Av Wenche Hauge, PRIO

HAITI

I april førte stigande matvareprisar til store gateprotestar på Haiti. Samstundes diskuterte ein i Noreg førespørselen frå FN om å sende norske ingeniørsoldatar til landet. Svaret på spørsmålet om å delta i FN's stabiliserande styrke på Haiti, MINUSTAH, blei nei. Men eit nei til å sende norske soldatar til landet bør ikkje også bli eit norsk nei til fortsatt fokus på Haiti. Noreg har allereie eit positivt omdømme i landet, både gjennom bistand og tilretteleggjar for ein dialog intern, og mellom Haiti og Den dominikanske republikk.

Etter at president Jean Bertrand Aristide blei pressa til å gå av i februar 2004, auka valdsnivået på Haiti, og situasjonen blei nærmast kaotisk. Både gjengar av Aristide-tilhengjarar og eks-militære har stått bak valden. Ein FN-styrke på 7655 mann, MINUSTAH, blei utplassert på Haiti i juni 2005, og eit forlenga mandat er førebels sett til ut 15. oktober 2008.

I perioden 2005-2007 gjekk gjengaktiviteten og valdsepisodane på Haiti generelt ned, men i desember 2007 kom det på nytt alarmrande rapportar om oppblussing av vald, og i april 2008 braka gateprotestane mot stigande matvareprisar laus. Eit resultat av denne krisa var at statsminister Jacques Edouard Alexis måtte gå av. Men spørsmålet er kor stort manøvreringsrom han hadde i den økonomiske politikken.

Haiti er fullstendig avhengig av det internasjonale samfunnet både økonomisk og tryggingpolitisk. President René Préval blir pusta tett i nakken av dei internasjonale finansinstitusjonane, av viktige bistandsgjevarar og av FN når han skal ta strategiske avgjerder på det økonomiske og politiske planet. Valfridomen er avgrensa.

Midt i alt dette har president Préval likevel gjort forsøk på å orien-

KRONIKK

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes tgh@norad.no. Teksten bør ikkje overstige 8500 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikkje alle kronikker regne med å komme på trykk.

tere seg meir i retning av nye former for regionalt samarbeid i Latin-Amerika. Préval deltok nyleg på eit presidenttoppmøte i Nicaragua, i regi av ALBA (Det bolivarianske alternativet), med fokus på trykking av matvaresituasjonen i Latin-Amerika.

ALBA er bygd på visjonen om solidaritet og eit felles ønske om å skape utvikling i regionen og omfattar så langt Bolivia, Cuba, Nicaragua, Dominica og Venezuela. Haiti er ikkje med i ALBA, men er medlem av Petrocaribe. Petrocaribe er ein avtale om energisamarbeid mellom 17 karibiske land, oppretta etter initiativ frå Venezuela i 2005. Gjennom Petrocaribe får medlemslanda kjøpe olje frå Venezuela på svært gunstige vilkår.

Under toppmøtet blei fleire nye utslag presenterte. Venezuelas utanriksminister gjorde det kjent at Venezuela vil bidra med 100 millionar dollar til eit eige budsjett for støtte til jordbrukssektoren i regionen. I tillegg vil Venezuelas president Hugo Chávez starte arbeidet med å førebu ei gunstig finansieringsordning for drivstoff til jordbrukssektoren i regi av Petrocaribe. Venezuela foreslo også å få i stand ein felles latinamerikansk strategi mot narkotikahandel, som inneber at område under narkoproduksjon vil bli omgjort til land for matvareproduksjon, i første omgang ris og mais, men også kvegdrift og mjølkeproduksjon.

Haiti har tidlegare delteke på ALBA-møte som observatør, og har vist interesse for å vere med på dette samarbeidet, men Préval veit at ALBA er dårleg ansett av USA og dei internasjonale finansinstitusjo-

nane. Han har vanskelege avvegingar å gjere.

Situasjonen på Haiti er svært kritisk. Desillusjon, kaos og mangel på alt frå reint vatn til mat og sanitæranlegg pregar slumområda i Port-au-Prince. Sjølv om mange gjengleiarar no er arresterte, kjem rekrutteringsgrunnlaget for nye medlemmar til å forbli stort, dersom ikkje levekåra i desse områda betrar seg. Gamle gjengmedlemmer reetablerer seg stadig i nye område. Utviklinga av desse slumområda har også ei historie som heng saman med den tidlegare økonomiske politikken på Haiti.

Slumområde som Cité Soleil og Martissant voks seg store mot slutten av 80-talet, då Haiti gjennomførte økonomiske reformar i regi av IMF og Verdsbanken. Som eit resultat av den økonomiske liberaliseringa, opna Haiti grensene opp for import av sterkt subsidiert amerikansk ris. Den importerte risen utkonkurrerte ris produsert av småbøndene på Haiti. Den amerikanske risen blei skipa i land i havnebyen Gonaïve og frakta tvers gjennom Haitis viktigaste risdyringsområde, Artibonite, til stor provokasjon for lokale bønder. Bøndene gjekk i protest til fysisk angrep på risbilane og spreidde risen utover på bakken. I neste omgang blei risbilane eskortert av haitianske militærkøyretøy, og fleire bønder blei drept av dei haitianske militære under desse transportane.

Dette er eit godt skjult drama som aldri nådde fram til vestlege media. Importen av amerikansk ris, saman med at kredittordningar til småbøndene blei utradert til fordel for kreditt til bønder som kunne produsere grønsaker for eksport til den amerikanske vintermarknaden, førte til at ein straum av rurale migrantar trekte inn til hovudstaden, Port-au-Prince i perioden. Folketalet i Port-au-Prince auka frå 720.000 i 1982 til 2 millionar i 1995. Dei fleste

migrantane fekk ikkje arbeid og busette seg i slumområda, særleg i Cité Soleil. Det var i dette området president Aristide og Lavalas rørsle fekk så sterk støtte.

Det noverande problemet med stigande matvareprisar på Haiti er ikkje berre knytta til internasjonale faktorar som større etterspørsel etter korn og ris og produksjon av biodrivstoff. Ein like viktig, og sterkt neglisjert årsak, er at risproduksjonen på Haiti nærmast blei øydelagt som følge av dei økonomiske reformane i 1980-åra. Det krevst store nye investeringar i drenering og vatningsanlegg for å få produksjonen skikkeleg i gong igjen, og sterk statleg subsidiering av matvareproduksjonen er ikkje i tråd med den økonomiske tankegangen til dei internasjonale finansinstitusjonane. I staden blei president Préval under matvareopptøyane i april rådd til å subsidiere importerte matvarer, noko han var imot.

Op Haiti er avhengig av dei internasjonale finansinstitusjonane, ettersom landet er tvungen til å betale på ei utanlandsgjeld på 1,54 milliardar dollar, som for ein stor del blei lånt opp av diktatorane Papa Doc og Baby Doc Duvalier. Sidan 1991 har Haitis kreditorar, som i all hovudsak er Verdsbanken, IMF og IDB, motteke 631 millionar dollar i gjeldsavtening frå Haiti. Dette skjer i eit land der 76 prosent av folket lever under fattigdomsgrensa, det vil sei, for to dollar om dagen, og der forventa levealder er 53 år. I 2006 kom Haiti inn på IMF's program for sterkt gjeldstynge land (HIPC), men kvalifiserer tidlegast for full gjeldslette i 2009, og då på visse økonomiske vilkår.

Skal fredsbyggingsarbeidet på Haiti lukkast, er ein avhengig av at det blir gjort noko med dei tilhøva som gir næring til vald, opprør og gjengaktivitet – svolt og ekstrem fattigdom. Den nasjonale matvareproduksjonen må rustast opp, og det er viktig å skape levelege tilhøve på landsbygda, slik at strømmen av migrantar inn til slumområda i byane stansar. I tillegg trengs det målretta bistand for å skape menneskeverdige tilhøve i byane, særleg i Port-au-Prince.

Med bakgrunn i dialogarbeid og målretta bistand på landsbygda og i slummen, gjennom organisasjonar som Kirkens Nødhjelp og brasilianske Viva Rio, har Noreg føresetnadar for å spele ein viktig rolle på Haiti. Den norske bistanden til Haiti bør utvidast, og dialogarbeidet bør halde fram. Noreg kan også spele ein konstruktiv rolle gjennom å presse på for full gjeldslette i 2009, og helst før. Haiti må sjølv få velje kurs og alliansar i det nye latinamerikanske landskapet, også om dette skulle gå på tvers av det bistandsgjevarane eller finansinstitusjonane ønskjer. Det er viktig at ein frå norsk side er uavhengig i innretninga på bistanden og ikkje gir etter for krav frå finansinstitusjonane eller andre vestlege donatorar som kan hindre ei nødvendig opprustning av matvareproduksjonen på Haiti og ei sterk fattigdomsorientering i bistanden. ■

Wenche Hauge er seniorforsker ved Institutt for freds- og utviklingsforskning, PRIO.

Matvarepriser med store konsekvenser

Av Christine Afandi

KENYA

Kisumu, Kenya: Prisene stiger på mat og bensin. Folk i rike land klager, men livet går greit videre for de fleste der. For dem som lever på grensen til fattigdom kan økte matvarepriser endre livet til det dramatisk verre. Spesielt ille er det i Kenya som også skal komme til hektene etter indre uro i landet. Prisstigningen truer landets skjøre politiske koalisjon og framtidig stabilitet.

Janice Maro selger githeri, en blanding av kokte bønner og mais, til arbeiderne på en byggeplass i Kisumu. Normalt er pris på en liten kopp githeri fem shilling (50 øre), mens en stor kopp koster ti shilling (en krone). For inntektene fra salget kan Janice betale leie for et rom i slumområdet Nyalenda, der hun bor sammen med sine tre barn. Pengene har så langt også ruppet til enkle måltider for familien samt skoleuniformer og litt klær.

Nå er Janice redd for at hun ikke skal klare å skaffe penger nok til utgiftene hun har. Hun er allerede på etterskudd med betaling av husleie, og husverten truer med å kaste henne ut. Matsalget går nemlig tregere etter at hun måtte øke prisene fra fem til åtte shilling for en liten kopp githeri og fra 10 til 13 shilling for en stor.

I Kenya arbeider man fortsatt med å komme til hektene etter utrolighetene tidligere år. Inntektsgrunnlaget har blitt borte eller kraftig redusert for mange kenyanere. Turistene forsvant, og selv om de nå kommer gradvis tilbake, er mange handelspartnere og investorer fortsatt usikre på Kenyas stabilitet. Mer enn 350 000 kenyanere ble jaget fra hjemmene sine, og har

Det er en nær sammenheng mellom økt fattigdom og potensial for politisk uro og ustabilitet. Spesielt farlig er det i perioder der prisene på grunnleggende matvarer stiger – som i disse dager. FOTO: MWANZO MILLINGA

SETT FRA SØR

Christine Afandi er journalist i The East African og andre publikasjoner i Nation-gruppen i Kenya.

Prisstigningen truer landets skjøre politiske koalisjon og framtidig stabilitet.

bodd i leire. Over 170 000 har fått nye hjem, men det kommer til å ta tid for ting fungerer som normalt igjen. 1200 mennesker mistet livet i opptøyene og familiene sitter igjen med savn, noen sikkert også med hemnlyst.

I tillegg til de nasjonale problemene kommer den internasjonale økningen av priser på matvarer og

drivstoff. Prisen på maismel er nesten fordoblet. Et brød som for noen måneder siden kostet 22 shilling koster nå 35. En sekk trekkull har økt fra 250 til 800 og prisen på ett kilo sukker har økt fra 70 til 200 shilling.

En rekke kenyanere deltok i demonstrasjonene mot de høye matvarene, som ble organisert i Nairobi tidlig i juni. Demonstrasjonene var helt fredelige, men et nervøst politi grep likevel inn i frykt for nye uroligheter. President Mwai Kibaki var heller ikke sen om å minne alle om at prisene på matvarer og drivstoff stiger over hele verden, ikke bare i Kenya.

Misfornøyde, sultne og fattige mennesker er virkelig noe Kenyas myndigheter frykter nå. Stor-koalisjonen mellom Orange Democratic Movement (ODM) og partiene i Party of National Unity (PNU) er skjor. Forsoningsprosessen etter de alvorlige urolighetene etter valget 27. desember går også tregt. Politikerne er uenige om mange av de 12 000 tiltalte etter urolighetene skal få amnesti eller om alle skal straffeforfølges. Nær 5000 saker for tyveri og mindre forseelser er allerede behandlet i lokale rettsaler, men det blir mer folksomt når politiske aktivister skal trekkes for retten. President Mwai Kibaki vil at alle saker skal for retten, mens statsminister Raila Odinga vil slippe fri ungdom som demonstrerte mot et valgresultat de mente var basert på juks. Rettsoppgjøret er komplisert fordi det ble gjort alvorlige overgrep også innen politiet og de militære styrkene.

I hele mitt liv har jeg oppfattet Kenya som fredelig og det var et sjokk for meg og mange, mange andre å se hus i flammer, politiet som skjot mot demonstranter og uskyldige mennesker som ble dratt ut av biler og slått til døde. Vi er mange som fortsatt sliter med sjokket over at landet vårt plutselig ble rammet av vold og opptøyer.

Jeg har tidligere i denne spalten vært opptatt av de ulykkelige sammenhengene mellom folks fattigdom og desperasjon og politikere som ikke på langt nær leverer det de lover. De dramatiske økningene i matvareprisene kommer kanskje beileilig inn som en utenforstående årsak for politikerne, men for vanlige kenyanere øker frustrasjonen og uroen igjen. Dette er følsomt og farlig. ■

Demonstranter løper gjennom Port-au-Princes gater 8. april i år, i protest mot økende priser på matvarer.

FOTO: SCANPIX/AFP / THONY BELIZAIRE

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

GADOS VERDEN

Godt oppslagsverk om Latin-Amerika

LITTERATUR

«Latin-Amerika fortøner seg [...] som de tapte muligheters kontinent», skriver Øystein Nordeng i sitt bidrag til kapitlet om olje og energi. Skal oljen og gassen bli midler til fremgang og selvråderett eller til stagnasjon og underkastelse? Spørsmålet berører også tilgangen til vann og jord. Disse tre temaene utgjør rammen for årets Latin-Amerikabok.

Latin-Amerika får lavere oppmerksomhet i Norge enn på 1980- og 90-tallet, påpeker Erling Borgen. De senere års venstrebeleg ses som et «opprør mot årelang urettferdighet og undertrykkelse» på et kontinent der andelen fattige økte fra 11 prosent i 1960 til 36 prosent i 2005 (221 millioner).

I et kapittel tas vann opp som tema, og norsk-eide SN Powers rolle innen vannkraftutbygging i Sor-Chile droftes. Selskapet er sentralt i Norges klimasatsing, men møter mistro fra lokale mapuche-indianere. Andre artikler analyserer Coca Colas fremferd i Chiapas, dårlig

BOKANMELDELSE

Redaktør: Anne Siri Renå

«Oljetønner og kaffebønner - kampen om naturressursene» – Latin-Amerikaboka 2008.

Latin-Amerikagruppene i Norge (LAG) og Solidaritet forlag, 2008

vannforvaltning i El Salvador og vannrettigheter generelt.

Jordspørsmålet er fortsatt helt sentralt i Latin-Amerika. Syv prosent eier 77 prosent av jordbrukslandet på kontinentet; seks av ti deler 4 prosent, mange uten formelle landrettigheter. Fra ekspropriasjon og jordfordeling via 80-tallets privatisering ses kampen for formelle landrettigheter som jordreformenes tredje fase. Men de jordløses bevegelse, Latin-Amerikas største, har hittil få konkrete resultater å vise til.

Økt etterspørsel etter naturressurser setter ressursrike land i en sterk stilling. Mye gjenstår imidlertid i form av bedret styresett, større

viser at kollektivt eierskap kan fungere som vern mot privatisering, men også undergrave kvinners reelle rett til jord. I peruansk Amazonas har en allianse av misjonærer og oljeselskaper systematisk forsøkt å bryte urfolks «rett til isolasjon» for å vinne sjeler og land for oljeutvinning.

Når det gjelder olje og energi reises også sentrale problemstillinger: Er Venezuelas president Chavez' nasjonalisering av olje- og gassindustrien «petronasjonalisme» eller fornuftig politikk? Møter Norge seg selv i døren i land med både Olje for Utvikling-støtte og tilstedeværelse av StatoilHydro? Kan Norge være både miljø- og klimaforkjemper og olje- og gassnasjon? Og kan vi lære av Equadors president Correas forslag om å la oljefeltene i equadoriansk Amazonas ligge urørt?

Økt etterspørsel etter naturressurser setter ressursrike land i en sterk stilling. Mye gjenstår imidlertid i form av bedret styresett, større

åpenhet, mer rettferdig fordeling samt formalisering og praktisering av rettigheter til vann, jord og energi før befolkningen som helhet vil nyte godt av ressursene.

Bokens siste del består av oppdaterte landartikler. Sammenhengen mellom disse og bokens hovedtema er noe uklart, men artiklene egner seg godt som oppslagsverk.

«Oljetønner og kaffebønner» er rik på fakta og analyser av ressursutfordringene i dagens Latin-Amerika, og den aktivistiske tonen er forfriskende. «Urørte» lokalsamfunn fremstilles tidvis vel idyllisk, og analysen hadde tålt å løfte frem alternative perspektiver i større grad. Boken er likevel et viktig bidrag til diskusjonen om ressurs- og miljøspørsmål i Latin-Amerika, og en spennende kilde til kunnskap om et kontinent som fortjener bredere dekning.

Jan-Petter Holtedah

NYTT OM NAVN

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Erik Giercksky (36) fra Oslo er ansatt som ny markedsjef i Flyktninghjelpen. Han har til nå vært partner i WiderScreen Media og har vært prosjektleder i Dinamo og rådgiver i Utenriksdepartementet.

Marna Eide er nyansatt som internasjonalt rådgiver i Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring (LLH). Hun har arbeidet med spørsmål tilknyttet seksuelle- og kjønnsminoriteters rettigheter i over ti år, blant annet gjennom Amnesty International, Skeiv Solidaritet og LLH. I tillegg har hun jobbet med asylsaker og lesbiske og homofile med innvandrerbakgrunn i organisasjonen Skeiv Verden.

Mari Bangstad (29) er ansatt som webredaktør/prosjektsekretær i Initiativ for etisk handel (IEH). Bangstad er statsviter fra Universitetet i Oslo, med en tverrfaglig bachelor i internasjonale studier og master i statsvitenskap. Parallelt med studiene har Bangstad vært konsulent og job-

bet med informasjonsarbeid ved Seksjon for miljø og bærekraftig utvikling i Utenriksdepartementet. Hun har også flere år bak seg som journalist i Nettavisen (TV 2). I 2006 reiste hun på solidaritetsbrigade til Nicaragua med Latin-Amerikagruppene/Fredsorpset.

Naomi Sender tiltrådte 21. april stillingen som administrasjonssekretær i European Council of Religious Leaders – Religions for Peace (ECRL). Hun har en Bachelorgrad i utviklingsstudier fra Høyskolen i Agder med fordypning på prosjektledelse og statsvitenskap, og skrev oppgave om Aids-epidemien i Tanzania.

Anne Beth Bore (41) er ansatt som programkonsulent personell i Det Norske Misjonsselskap. Bore kommer fra stillingen som sekretariatsleder i samme organisasjon. Bore har vært i sin nåværende stilling i fire år og har tidligere jobbet

som administrasjonsleder i Region Stavanger og som misjonær i Hong Kong. Hun tiltrer stillingen i august 2008.

Arild Bakke (46) er ansatt som ny representant for Det Norske Misjonsselskap på Madagaskar. Bakke, som er utdannet prest, er i dag leder av misjonsarbeidet som drives fra havnebyen Mahajanga på nordvestkysten av Madagaskar. Bakke har arbeidet på Madagaskar siden 1995 og forlenger med dette sitt opphold i landet.

Brit Romarheim (54) og **Nils Romarheim** (60) er ansatt som misjonærer for Det Norske Misjonsselskap på Madagaskar fra august 2008. Ekteparet skal jobbe innen diakoni, bistand, ledelse og organisasjonsutvikling i Den evangelisk-lutherske kirke på Madagaskar. Brit og Nils Romarheim har erfaring fra to perioder med misjonsarbeid på Madagaskar.

Hanne Wesche (40) og **Jon Magne Svenkerud** (46) er ansatt som misjonærer for Det Norske Misjonsselskap på Madagaskar fra august 2008. Wesche er utdannet jurist og Svenkerud er utdannet regnskapsfører. Ekteparet skal jobbe innen diakoni, bistand, ledelse og organisasjonsutvikling.

NOTISER

Bistandsarbeider drept i Somalia

Mohamed Abdulle Mahdi i den humanitære organisasjonen Woman and Child Care ble nylig skutt og drept i Somalias hovedstad Mogadishu. Drapet skjedd bare dager etter at BBC-journalist Nasteah Dahir ble skutt og drept i havnebyen Kismayu. Flyktninghjelpen frykter for konsekvensene.

– Dette er en dypt tragisk hendelse, som illustrerer at situasjonen er farlig og ustabil, sier generalsekretær i Flyktninghjelpen Elisabeth Rasmussen, som nylig var i Somalia.

Flyktninghjelpen frykter at drapene kan føre til at Somalia blir enda mindre tilgjengelig for humanitær innsats, og at det vil føre til økt spenning i landet. – Mer enn én million mennesker er i dag på flukt. Hjelpeorganisasjoner må ha strenge sikkerhetstiltak, og dette begrenser vår mulighet til å yte bistand. Vi er

bekymret for at dette vil føre til at situasjonen blir enda verre for de fordrevne, sier Rasmussen. Flyktninghjelpen, som har gitt nødhjelp til flyktninger og internt fordrevne i Somalia siden 2004, fortsetter arbeidet til tross for at sikkerhetssituasjonen blir stadig mer krevende. ■

Kirkefond investerer i afrikansk skog

En av Norges største grunneiere investerer nå i skogdrift i det nordlige Mosambik. Kirker i tre land vil utvikle et av de fattigste områdene i Afrika, og i fremtiden selge klimakvoter.

Eiendomsfondet til Den norske kirke, Opplysningsvesenets fond (Ovf), er i ferd med å investere 40 millioner kroner i selskapet i Global Solidarity Forest Fund som gjennom underselskapet Chikweti Forest leier og driver et skogområde på 910.000 mål i det nord-

lige Mosambik. Skogområdet ligger i nærheten av byen Lichinga ikke langt fra Lake Malawi. Det er et område som var hardt rammet av borgerkrigen i Mosambik som varte fram til 1992.

Det er første gang det norske fondet investerer i Afrika. Både den svenske kirken og Den anglikanske kirken in Mosambik er med på prosjektet. Målet er å utvikle skogdrift i området slik at det bidrar til en bedring av de sosiale forholdene for lokalbefolkningen. På sikt er målet å få prosjektet sertifisert av FN slik at man kan selge klimakvoter til rike land i Vesten. (b-a) ■

Klimamilliard til regnskogfond i Afrika

Statsminister Jens Stoltenberg og statsminister Gordon Brown har gått sammen om et nytt omfattende initiativ for å bevare regnskogen i Kongo-

bassenget. Ved lanseringen i London 17. juni ga de to statsministrene en halv milliard kroner hver til Skogfondet for Kongo-bassenget. Midlene skal utbetales over tre år.

Så mye som en femtedel av dagens klimagassutslipp skyldes avskoging. – Å redusere avskoging i utviklingsland er en hovedprioritet i norsk klimapolitikk. Vi mener at Kongo-fondet er et godt eksempel på hvordan utviklede land kan bære den finansielle byrden for reduserte utslipp i utviklingsland. Derfor har Norge satt av 500 millioner kroner til å redusere utslipp fra avskoging i Kongo-bassenget, sier statsminister Jens Stoltenberg.

Regnskogen i Kongobassenget dekker et område som er dobbelt så stort som Frankrike, og den er verdens nest største tropiske skog – etter Amazonas. Skogen i Kongobassenget er hjem for mer enn 50 millioner mennesker, 10 000 plantearter, 100 fuglearter og mer enn 400 dyrearter. ■

UNIVERSITETET I AGDER

Universitetet i Agder er Norges neste universitet med virksomhet i Kristiansand, Grimstad og Arendal. Den faglige virksomheten er organisert i 5 fakulteter. Universitetet i Agder har over 8500 studenter og 940 ansatte.

UNIVERSITETET I AGDER SØKER:

FØRSTEAMANUENSIS I UTVIKLINGSSTUDIER

Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap
Ref. 68/08

Søknadsfrist: 20.06.08

Full utlysning på www.nav.no og www.uia.no/stilling eller ved personal- og organisasjonsavdelingen tlf. 38 14 10 00.

UNIVERSITETET I AGDER
GIMLEMOEN 25A SERVICEBOKS 422
4604 KRISTIANSAND
TELEFON 38 14 10 00 postmottak@uia.no www.uia.no

Vi ønsker våre lesere en god sommer!

Neste nummer kommer ca. 29. august

Nå skjer det noe på www.bistandsaktuelt.no!

www.bistandsaktuelt.no

Synes du det er lenge å vente på neste utgave av papiravisen?

Vår nettutgave holder deg oppdatert med nyheter om bistand og utvikling gjennom hele sommeren.

Søker ny programkoordinator

Utviklingsfondet søker ny programkoordinator for Zambia og Malawi. Stillingen krever relevant utdanning og minst tre års relevant arbeidserfaring. Stillingen er et to års vikariat, med gode muligheter for forlengelse. Tiltredelse snarest.

Mer informasjon om stillingen finnes på våre nettsider. Søknad med CV sendes til pushpa@utviklingsfondet.no senest 29. juni. Vi vil forsøke å gjennomføre intervjuer i første halvpart av juli.

For spørsmål om stillingen kan man ta kontakt med leder for Utenlandsavdelingen, Christoffer Ringnes Klyve, på epost eller telefon 23 10 95 80 / 917 17 432.

www.utviklingsfondet.no/stillinger

UTVIKLINGSFONDET
SÅR HÅP

FORUT SOLIDARITETAKSJON FOR UTVIKLING
CAMPAIGN FOR DEVELOPMENT AND SOLIDARITY

Ny utlysning:
Utfordrende jobb i Sri Lanka? FORUT søker **STEDLIG REPRESENTANT**

Søknadsfrist: 30. juni 2008. Se full utlysningstekst på www.forut.no

bistandsaktuelt

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult, katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

X JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Nå 24.000 lesere!

Navn _____

Gate- og/eller leilighetsadresse (stappe og leilighetsnummer, hvis mulig) _____

Postboks _____

Postnummer Poststed _____

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og evt. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

PORTO

bistandsaktuelt

Norad, boks 8034 Dep., 0030 OSLO

Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet: Tirsdag 17. juni 2008

Opplag – denne utgaven: 18 000 eksemplarer

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 29. august

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

5-2008 – 11. ÅRGANG bistandsaktuelt

Fagblad om utviklings-samarbeid

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør: Eva Bratholm

Redaktør: Gunnar Zachrisen gz@norad.no

Debattredaktør: Thore Hem tgh@norad.no

Nettavisredaktør: Jan Speed jasp@norad.no

Journalister: Liv R. Bjergene lrb@norad.no
Tor Aksel Bolle toab@norad.no
Tone Bratteli tbr@norad.no
Per-Ivar Nikolaisen pein@norad.no
Marta Camilla Wright maracamillaw@hotmail.com

Redaksjonsråd: Jens Claussen
Camilla Houeland
Roy Krøvel
Hans Petter Melby
Ane Schjolden

Administrasjon: Ba-Musa Ceesay
Ellen Rojahn

Internett: www.bistandsaktuelt.no

Postadresse: Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse: Ruselekkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord: 22 24 20 30

Telefon redaksjon: 22 24 20 40 – 22 24 05 72

E-post redaksjon: gz@norad.no

Telefon annonser: 22 24 05 72 – 22 24 20 40

E-post annonser: toab@norad.no

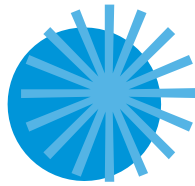
Design / produksjon: Odysse reklamebyrå/Akela grafisk design, Fred Isaksen, Larvik #7561

Trykk: Nr1 Trykk as

Abonnement: Bistandsaktuelt, Norad, Boks 8034 Dep., 0030 Oslo
Telefon: 22 24 20 59
E-post: adr-ba@norad.no
Abonnementet er gratis.
Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:

VISSTE DU AT...
Gjennomsnittsalderen i Uganda er 15 år,
mens den i Norge er 39?

Kilde: FN, SSB

«Det er den løven som lager minst
lyd som er farligst.»

Ordtak fra Giriama-folket i Kenya

**SISTE
SIDE**

Samarbeid mellom handelsbyer

Bergen bidro da fortidsminner ble restaurert på historisk øy

ILHA DE MOCAMBIQUE (b-a): Ilha de Mocambique er et tilfluktssted og en møteplass. Øya er et levende museum i duse farger. Et forfallent symbol på kolonitidens rikdom og brutalitet. Men vinden fra Det indiske hav bærer med seg forhåpninger om nye tider.

■ I MOSAMBIK:
JAN SPEED

Det er lett å tenke seg hvordan det var på denne øya i storhetstiden da det fortsatt var kolonimakten Portugals hovedstad i Mosambik. Byens europeiske borgerskap svingte seg nok i festsalene i guvernørpalasset, Palácio de Sao Paulo eller i handelsmannsboligen Casa Girassol. I fangehullene på fortet satt slavene stuet sammen. De ble neppe beroliget av bønnene fra morgenmessene i den vesle kirken nedenfor murene helt nord på øya, som i dag regnes som den eldste europeiske bygningen på den sørlige halvkule.

Ilha har bestandig vært et stoppested. Et sted for gjennomreisende. Den er fortsatt en smeltedigel av påvirkninger fra Mosambiks innland, arabiske land, swahilikulturen lenger nordover på Afrikas østkyst, Asia og Europa. Tidligere var næringslivet preget av handel med slaver, gull og elfenben. Nå håper man på turister.

Verdensarvsted. Helt siden 1991 har Ilha de Mocambique vært anerkjent av FN som et verdensarvsted i likhet med mer kjente turistmål som Zanzibar (Tanzania) og Lamu (Kenya). Bevaringen av denne arven er bare så smått kommet i gang. Inntil nylig var et samarbeid mellom Bergen kommune og Ilha hoveddrivkraften i dette arbeidet.

Prosjektet varte i fem år. En forvaltningsplan for den historiske øya ble utarbeidet, et restaureringsprosjekt ble gjennomført, to lokale murerere fikk opplæring i tradisjonelle byggeteknikker på Zanzibar, samtidig ble det etablert et Øst-Afrika nettverk for kulturarvsteder.

Herskapsbolig, I gul prakt troner herskapsboligen Casa Girassol ved en av øyas mange torg, som det mest synlige resultatet av det Norad-støttede prosjektet. Tradisjonell bruk av tre og kalk er anvendt i restaureringen.

– Prosjektet har bidratt til sysselsetting på øya. Vi har samtidig fått i gang kalkproduksjon som gir inntekt til 70 familier, sier Bente Mathisen som var drivkraften og prosjektleder i Bergen.

Prosjektet har mobilisert lokalsamfunnet – og påvirket tankegang-

Herskaps huset Casa Girassol på Ilha de Mocambique (Øya Mosambik) er blitt restaurert i samarbeid med Bergen kommune.

FOTO: JAN SPEED

En ung gutt rengjør strandpromonaden på østsiden av den vakre og mystiske øya.

FOTO: JAN SPEED

**Koloniøya
Ilha de
Mocambique
er anerkjent
av FN som et
verdensarv-
sted.**

Se video på
www.bistandsaktuelt.no:

– Om tradisjonell produksjon av kalk.

– Om den magiske øya Ilha de Mocambique

en om hvordan kulturminner bør vernes.

– Det var et vendepunkt da folk innså at det var viktig å bruke kalk, og ikke sement, i restaureringsarbeidet, sier hun.

Mye gjenstår. Lederen for Bergen-Ilha-prosjektet, Momade Ossumane, framhever at dette er et pilotprosjekt. Arbeidet er ferdig, men bygningen står nesten tom.

– Det er flere organisasjoner som har sagt at de kommer til å flytte inn. Vi trenger inntektene for å kunne bevare bygningen, sier Ossumane.

Han forteller at forfallet på øya begynte for alvor under borgerkrigen. Tusenvis av mennesker flyktet over den lange broen fra fastlandet for å søke ly på Ilha. Selv om det har

vært fred lenge nå, vil de fleste ikke forlate øya – selv om de bor trangt, det er mangel på vann og stranden er fattigfolkets toalett.

Gammelt fort. Unesco har så vidt kommet i gang med restaureringen av det gamle fortet på øya. Brosteiene til en ny strandpromenade er i ferd med å legges. Regjeringen i Maputo har ikke vært alt for ivrig etter å bruke penger på Ilha. I Mosambik er det mange andre ting som virker mer presserende. Det hjelper heller ikke Ilhas sak at kommunen styres av opposisjonspartiet Renamo.

– Vi håper på økende turisme. Det har vært lansert store planer, uten at de er blitt realisert, sier Ossumane.

Aventende. Den norske ambassa-

den er forventende til videre støtte til rehabiliteringsprosjekter på øya. En kilde til bekymring er at det ikke foreligger konkrete planer for bruken av bygningene.

– Det er en utfordring å sikre at den flotte bygningen som allerede er blitt rehabilitert kommer i bruk, sier Norges ambassadør, Thorbjørn Gaustadsæther.

Han mener at øya Ilha kan utvikles til å bli en perle.

– Men det er utrolig mye som må gjøres. Befolkningstettheten er stor, og foreløpig er det ikke mange turister som kommer dit. Stedet ligger langt fra alt, sier han. ■

**NORSK STØTTE TIL
ILHA DE MOCAMBIQUE**

■ Ilha de Mocambique ble av Unesco erklært som Verdensarvsted i 1991. Nummer 599 på listen.

■ Casa Girassol er en handelsmannsbolig som senere ble brukt som rådhus og politistasjon, ble renoveret med støtte fra Norad. Arbeidet begynte i november 2006, gikk over 16 måneder og ble støttet med tre millioner kroner.

■ Ilha er i samtaler med flere norske institusjoner om et videre samarbeid for å styrke utviklingen av øya som verdensarvsted.

■ Ilha er bare tre kilometer lang, og 500 meter på det bredeste.